ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 48 (1582) | Аўторак, 20 чэрвеня 1961 года | Цана 4 кап.

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ аб Пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза

19 чэрвеня 1961 года адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Пленум ЦК КПСС заслухаў і абмеркаваў даклад Першага сакратара ЦК КПСС таварыша Хрушчова М. С. «Аб праекце Праграмы КПСС» і даклад сакратара ЦК КПСС таварыша Казлова Ф. Р. «Аб праекце Статута КПСС».

У рабоце Пленума прынялі ўдзел члены ЦК КПСС, кандыдаты ў члены ЦК КПСС, першыя сакратары ЦК Кампартый саюзных рэспублік, крайкомаў і абкомаў партыі, адказныя работнікі ЦК КПСС і саюзных органаў.

Пленум прыняў адпаведныя пастановы, якія сёння публікуюцца.

АБ ПРАЕКЦЕ ПРАГРАМЫ КПСС

Пастанова Пленума ЦК КПСС па дакладу таварыша ХРУШЧОВА М. С., прынятая 19 чэрвеня 1961 года

Заслухаўшы і абмеркаваўшы даклад Першага сакратара ЦК КПСС таварыша Хрушчова М. С. «Аб праекце Праграмы КПСС», Пленум ЦК КПСС аднадушна адабрае прадстаўлены праграмнай камісіяй і разгледжаны Прэзідыумам ЦК КПСС праект Праграмы Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Апублікаваць праект Праграмы КПСС у друку 30 ліпеня 1961 года для ўсеагульнага азнаямлення і абмеркавання членамі і кандыдатамі ў члены КПСС і ўсімі працоўнымі.

Абавязаць ЦК Кампартый саюзных рэспублік, абкомы, крайкомы, гаркомы і райкомы партыі арганізаваць шырокае абмеркаванне праекта Праграмы КПСС у пярвічных партыйных арганізацыях, на раённых, гарадскіх, абласных, краявых канферэнцыях і з'ездах Кампартый саюзных рэспублік.

АБ ПРАЕКЦЕ СТАТУТА КПСС

Пастанова Пленума ЦК КПСС па дакладу таварыша КАЗЛОВА Ф. Р., прынятая 19 чэрвеня 1961 года

Заслухаўшы і абмеркаваўшы даклад сакратара ЦК КПСС тав. Казлова Ф. Р. «Аб праекце Статута КПСС», Пленум ЦК КПСС пастанаўляе:

1. Адобрыць у асноўным праект Статута КПСС, прадстаўлены Прэзідыумам ЦК КПСС на разгляд Пленума ЦК КПСС.

2. Апублікаваць праект Статута КПСС у друку 20 жніўня 1961 г. для ўсеагульнага азнаямлення і абмеркавання членамі і кандыдатамі ў члены КПСС і ўсімі працоўнымі СССР.

3. Абавязаць ЦК Кампартый саюзных рэспублік, абкомы, крайкомы, гаркомы і райкомы партыі арганізаваць шырокае абмеркаванне праекта Статута КПСС ва ўсіх пярвічных партыйных арганізацыях, на раённых, гарадскіх, абласных, краявых канферэнцыях і з'ездах Кампартый саюзных рэспублік.

У Прэзідыуме Вярхоўнага Савета СССР

За вялікія поспехі, дасягнутыя ў развіцці ракетнай прамысловасці, навукі і тэхнікі, паспяховае ажыццяўленне першага ў свеце палёту савецкага чалавека ў касмічную прастору на караблі-спадарожніку «Усход» Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР узнагародзіў другім залатым медалем «Серп і Молат» 7 выдатных вучоных і канструктараў—Герояў Сацыялістычнай Працы, прысвоіў званне Героя Сацыялістычнай Працы 95 вядучым канструктарам, кіруючым работнікам, вучоным і рабочым, узнагародзіў ордэнамі і медалямі СССР 6.924 рабочых, канструктараў, вучоных, кіруючых і інжынерна-тэхнічных работнікаў, а таксама ўзнагародзіў ордэнамі СССР рад навукова-даследчых інстытутаў, канструктарскіх бюро і заводаў.

Ордэнам Леніна ўзнагароджана 478 чалавек, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга — 1.218, ордэнам Чырвонай Зоркі — 256, ордэнам «Знак Пашаны» — 1.789 і медалямі — 3.183 чалавекі.

УКАЗ

Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Аб узнагароджанні Першага сакратара ЦК КПСС і Старшыні Савета Міністраў СССР двойчы Героя Сацыялістычнай Працы таварыша ХРУШЧОВА М. С. ордэнам Леніна і трэцім залатым медалем «Серп і Молат»

Адзначаючы выдатныя заслугі Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта КПСС і Старшыні Савета Міністраў СССР таварыша Хрушчова М. С. у кіраўніцтве па стварэнню і развіццю ракетнай прамысловасці, навукі і тэхнікі і паспяховым ажыццяўленні першага ў свеце касмічнага палёту савецкага чалавека на караблі-спадарожніку «Усход», які адкрыў новую эру ў асваенні космасу, узнагародзіць таварыша ХРУШЧОВА М. С. ордэнам ЛЕНІНА і трэцім залатым медалем «СЕРП І МОЛАТ».

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. БРЭЖНЕЎ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль, 17 чэрвеня 1961 г.

УРУЧЭННЕ ВЫСОКІХ УЗНАГАРОД

19 чэрвеня ў Крамлі Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў уручыў ордэн Леніна, трэці залаты медаль «Серп і Молат» Героя Сацыялістычнай Працы і Грамату Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Першаму сакратару Цэнтральнага Камітэта КПСС і Старшыні Савета Міністраў СССР таварышу Хрушчову Мікіце Сяргеевічу, удастоенаму гэтай высокай узнагароды за выдатныя заслугі ў кіраўніцтве па стварэнню і развіццю ракетнай прамысловасці, навукі і тэхнікі і паспяховым ажыццяўленні першага ў свеце касмічнага палёту савецкага чалавека на караблі-спадарожніку «Усход», які адкрыў новую эру ў асваенні космасу.

Уручаючы ордэн Леніна і залаты медаль «Серп і Молат», Л. І. Брэжнеў ад усяго сэрца павіншаваў натхніцеля і арганізатара работ па асваенню космасу таварыша Мікіту Сяргеевіча Хрушчова з заслужанай узнагародай і ад усёй душы пажадаў яму моцнага здароўя і далейшых поспехаў у самаадданай барацьбе за росквіт нашай Радзімы, за мір і дружбу паміж народамі.

Л. І. Брэжнеў уручыў узнагароды Героям Сацыялістычнай Працы за выдатныя заслугі ў развіцці ракетнай тэхнікі і забеспячэнні паспяховага палёту савецкага чалавека ў касмічную прастору на караблі-спадарожніку «Усход». Ордэн Леніна, залаты медаль «Серп і Молат» і Грамата Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР уручаны сакратару ЦК КПСС Ф. Р. Казлову, другі залаты медаль «Серп і Молат» і Грамата Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР—намесніку Старшыні Савета Міністраў СССР Д. Ф. Усцінаву, другі залаты медаль «Серп і Молат» і Грамата Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР—прэзідэнту Акадэміі навук М. В. Келдышу.

Ордэны Леніна, залатыя медалі «Серп і Молат» і Граматы Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР уручаны таксама намесніку Старшыні Савета Міністраў СССР К. Н. Рудневу, міністру СССР В. Д. Калмыкову.

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Д. С. Каротчанка ўручыў ордэн Леніна, залаты медаль «Серп і Молат» і Грамату Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР за выдатныя заслугі ў развіцці ракетнай тэхнікі і забеспячэнні паспяховага палёту савецкага чалавека ў касмічную прастору на караблі-спадарожніку «Усход» Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжневу.

Таварышы М. С. Хрушчоў, Ф. Р. Казлоў, Л. І. Брэжнеў, Д. Ф. Усцінаў, М. В. Келдыш, К. Н. Руднеў і В. Д. Калмыкоў горача падзякавалі партыю і ўрад за высокія ўзнагароды.

Таварышы Л. І. Брэжнеў і Д. С. Каротчанка цёпла і з вялікай сардэчнасцю павіншавалі Герояў Сацыялістычнай Працы з заслужанай узнагародай і ад душы пажадалі ім добрага здароўя і далейшых поспехаў у іх рабоце.

Пры ўручэнні ўзнагарод прысутнічалі таварышы А. Б. Арыстаў, М. Р. Ігнатаў, А. М. Касыгін, О. В. Куусінен, А. І. Мікаян, Н. А. Мухітдзінаў, М. В. Падгорны, М. А. Суслаў, К. А. Фурцава, М. М. Швернік, П. М. Паспелаў, Я. Э. Калнберзін, А. П. Кірыленка, К. Т. Мазураў, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Пярвухін, Г. І. Воранаў, В. В. Грышын, намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР В. Н. Новікаў і іншыя.

Высокія ўзнагароды ўручаны таксама вялікай групе вучоных і канструктараў, інжынераў, тэхнікаў і рабочых, узнагароджаных за вялікія поспехі, дасягнутыя ў развіцці ракетнай прамысловасці, навукі і тэхнікі, паспяховае ажыццяўленне першага ў свеце палёту савецкага чалавека ў касмічную прастору на караблі-спадарожніку «Усход».

Дзень кнігі

У нядзелю ў Мінску работнікі кнігагандлю сталіцы і беларускія пісьменнікі правялі Дзень кнігі. Дзесяткі латкоў з палітычнай, мастацкай, сельскагаспадарчай літаратурай былі вынесены на Цэнтральную плошчу, у гарадкі трактаразаводцаў і аўтазаводцаў, парк імя Чэлюскінцаў. Як і ў мінулыя Дні кнігі, аматары мастацкай літаратуры цікавіліся новымі творамі пісьменнікаў рэспублікі. Яны ахвотна набывалі творы Янкі Купалы і Якуба Коласа, раманы і апавяданні К. Чорнага, Зм. Бядулі, М. Лынькова, Я. Маўра.

У сустрэчы з чытачамі прынялі ўдзел пісьменнікі А. Астрэйка, І. Гурскі, Ул. Карпаў, Ус. Краўчанка, А. Кулакоўскі, І. Шамякін і іншыя.

ТЫ ЧУЕШ МЯНЕ, МОЙ СЯБРА?

Сырая, халодная зямлянка... Ты памятаеш яе, мой сябра?

Гэта ў Градзянскіх лясах...

Гэта амаль дваццаць год назад...

Гэта наша партызанскае жыццё...

Я кажу—жыццё. Трэба было сказаць—барацьба. Толькі барацьба таксама жыццё—неймаверна напружанае, неверагодна цяжкае, невыказна балючае.

Мы бачылі з табой нявінна пралітую кроў жанчын, старых і дзяцей.

На дарогах.

На палетках.

На вогнішчах.

Мы бачылі з табой спаленыя гарады і вёскі.

Мы бачылі з табой невыказна страшэнны згустак чалавечага гора.

Мы бачылі вайну.

Мы ішлі па яе гарачых дарогах, гарэлі ў яе полымі, падалі ў смяротных муках, паднімаліся і зноўку ішлі.

Мы бачылі вайну.

Мы знаем, што гэта такое...

А памятаеш, мой сябра? Аднойчы ў час кароткага адпачынку, пасля баявой работы, мы сядзелі з табой і гаварылі аб жыцці. Не аб вайне. Мы гаварылі аб тым, як будзем сеяць хлеб і варыць сталь, будаваць дамы і садзіць дрэвы, пракладваць новыя дарогі і вадзіць цягнікі...

Мы зналі, для чаго прыйшлі на вогненнае поле вайны. Мы прыйшлі ратаваць Радзіму ад смяротнай небяспекі. А Радзіма—гэта наша жыццё.

Наша слава.

Наша будучыня.

Наш высокі і смелы ўзлёт.

Вось чаму ў нашых сэрцах быў бязмежна вялікі зарад любві да Радзімы, да сваёй Камуністычнай партыі, да свайго народа. Таму мы і кідалі свае сэрцы, як гранаты, на варожыя доты. І спапялялі іх...

Я прыгадаў вайну невыпадкова, мой сябра. Кожны дзень газеты прыносяць трывожныя весткі. Звар'яцелыя ворагі міру крычаць аб новай вайне.

Містэры! А вы ведаеце, што такое потная, белая ад солі, гімнасцёрка, заскарузлыя, крывавыя бінты?

А вы ведаеце, што такое недачакацца дадому бацькі, сына, мужа?

Містэры гэтага не ведаюць.

Містэры гэтага не хочуць ведаць. Яны нічога і нікога за вайну не страцілі. Яны прыдбалі: мільёны, сотні мільёнаў!

Простыя людзі на ўсёй Зямлі-планеце праклінаюць вайну. Народ не хоча вайны. І з гэтым не могуць не лічыцца нават містэры, якія робяць палітыку ў заходніх краінах.

Савецкі ўрад кажа: «Давайце раззбройвацца».

Кіраўнікі заходніх дзяржаў быццам бы і пагаджаюцца на раззбраенне, але нашых канкрэтных прапаноў па гэтаму пытанню прымаць не хочуць. Яны намагаюцца не вырашыць гэтае важнейшае пытанне сучаснасці, а заблытаць яго.

Знаёмыя прыёмы!

А кіраўнікі некаторых капіталістычных краін нават скінулі маску крывадушнасці. У той час, калі Савецкі ўрад вядзе ў Жэневе перагаворы з заходнімі краінамі аб раззбраенні, дзяржаўныя кіраўнікі Францыі валакуць атамную бомбу на выпрабаванне.

А састарэлы заходне-германскі канцлер Адэнауэр лопаецца ад зайздрасці:

— Дайце і мне атамную бомбу!

Навошта ж вам атамная бомба, містэры? Для аховы вашых мільёнаў? Дык жа хто на іх квапіцца? Атамным страшыдлам вы хочаце памножыць вашы мільёны! Вы хочаце падагрэць «халодную» вайну і зрабіць яе «гарачай»!

Паспрабуйце і паглядзіце, каму будзе горача. Не той цяпер час, містэры! У савецкай краіны і яе сяброў ёсць чым адстаяць свае інтарэсы.

Толькі мы не пагражаем нікому вайной.

Ты чуў, мой сябра, выступленне па радыё і тэлебачанню выдатнейшага паўпрэда міру — Мікіты Сяргеевіча Хрушчова? Ён так і сказаў: «Мы не хочам яшчэ адной сусветнай вайны — мы хочам міру...»

Увесь свет прыслухоўваўся да простых і мудрых у сваёй справядлівасці слоў Мікіты Сяргеевіча. Яго сустрэча з прэзідэнтам Злучаных Штатаў Амерыкі Джонам Кенедзі—людская надзея на лепшае.

Ідзе вялікая барацьба, мой сябра. Барацьба за мір. Фронт гэтай барацьбы расцягнуўся на ўвесь свет.

На перадавых пазіцыях сумленныя і надзейныя байцы — народы Савецкага Саюза, народы сацыялістычных краін, простыя людзі ўсяго свету.

Самая грозная і сакрушальная зброя ў гэтай сусветнай барацьбе—праўда, і гэтая зброя peрамoжа.

І так, мой сябра, мы ідзём у наступленне. У пераможны бой за мір. Нас вядзе мудры і вопытны камандзір — наша родная Камуністычная партыя.

Ты, як і мільёны падобных табе, стаіш на сваім баявым пасту: сееш хлеб і варыш сталь, будуеш дамы і садзіш дрэвы, пракладваеш новыя дарогі і водзіш цягнікі...

На тваіх грудзях побач з ордэнам Вялікай Айчыннай вайны—ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Першы ордэн ты атрымаў за гераічныя баявыя дзеянні там, у Градзянскіх лясах...

Другі ордэн ты атрымаў зусім нядаўна за гераічныя дзеянні на мірным фронце...

Значыць, ты добры баец, мой сябра.

Памятаеш, я спаткаў цябе ў новым нашым беларускім горадзе Салігорску? Ты толькі што падняўся з шахты.

У мокрым брызентавым камбінезоне.

Потны і чорны ад бруду.

Ты не скардзіўся на цяжка адпрацаваную змену. Не. Стомлены і радасны, ты расказваў аб новым сваім працоўным подзвігу. Чым глыбей ты прабіваў шахту, тым вышэй паднімалася твая баявая слава.

А памятаеш, мой сябра, як зусім, зусім нядаўна мы спаткаліся з табой на палетках твайго палескага калгаса? Ты па-гаспадарску паказваў мне шырокія палеткі і радаваўся за высокі будучы ўраджай.

Мы гаварылі з табой аб жыцці. Не аб вайне.

Мы гаварылі аб новых электрастанцыях і палёце ў космас, аб новых машынах і палярных даследаваннях, аб новабудоўлях і выдатных адкрыццях...

Мы гаварылі аб нашай дарагой Радзіме.

Радзіма—гэта наша жыццё.

Наша слава.

Наша будучыня.

Наш высокі і смелы ўзлёт.

Вось чаму ў нашых сэрцах бязмежна вялікая любоў да Радзімы, да сваёй Камуністычнай партыі, да свайго ўрада.

Таму мы і працуем не пакладаючы рук. Не згінаемся ў барацьбе. Заваёўваем новыя і новыя мірныя пазіцыі, бяром новыя і новыя рубяжы...

Ты чуеш мяне, мой сябра? Прабач, што я не называю твайго імя. Ты—гэта цудоўны савецкі чалавек.

Будаўнік.

Хлебароб.

Вучоны.

Педагог...

Ты — гэта гаспадар сваёй зямлі.

Вось чаму мне хацелася пагаварыць з табой, як з другам —самым блізкім і надзейным, самым шчырым і сумленным.

Мне проста хацелася сказаць разам з табою:

— Добры дзень, Жыццё!

Міхась ПЯНКРАТ.

ЖЫЦЦЁ ДЛЯ НАРОДА

Чалавек саджае маленькае дрэўца міру... Праз некалькі год яно падрасло, і мы ўжо бачым яго з раскошнай маладой кронай. Здаецца, што нават чуем, як яно шуміць пад лёгкім ветрыкам...

Бывалы, загартаваны ў баях франтавік паказвае гэтаму чалавеку пісьмо з дому. На лістку намаляваны самалёт, гарматы і яшчэ нейкая зброя. То маленькі сынок франтавіка памагае бацьку праганяць са сваёй зямлі ворага.

Чалавек размаўляе з іншаземнымі рабочымі. Ён гаворыць аб сіле рабочага класа, аб яго непераможнасці, калі працоўныя масы з'яднаны перадавой марксісцкай ідэяй. Гаворыць на сваёй роднай мове, з выразнымі жэстамі, і людзі яго вельмі добра разумеюць. Рабочы рабочага зразумее, на якой бы мове ні ішла паміж імі гутарка.

Гэта—вялікі чалавек нашага часу. Вялікі і самы просты, самы чалавечны. А штрышкі, якія падалі мы вышэй,—кадры з фільма аб гэтым чалавеку.

З надзвычайнай цікавасцю і неаслабнай увагай глядзіцца хораша зробленая дакументальная аповесць аб нашым Мікіце Сяргеевічу. Мы бачым таварыша Хрушчова ў цёмнай старой шахце, а потым у падземных праходах маскоўскага метрапалітэна. Ён тут цікавіцца кожнай дэталлю ў вялікім комплексе работ, гутарыць з рабочымі, тэхнікамі, інжынерамі. І не адзін толькі раз, не ад выпадку к выпадку, а сістэматычна, можа, нават кожны дзень. Як кіраўнік маскоўскай партыйнай арганізацыі ён заўсёды ў народзе і з народам. Жыццё людзей, іх работа, штодзённыя клопаты—гэта яго жыццё, яго работа, яго самыя важныя клопаты.

Затым на экране праходзяць кадры аб такой жа нястомнай, энергічнай дзейнасці Мікіты Сяргеевіча на Украіне, на франтах Вялікай Айчыннай вайны, на розных участках сацыялістычнага будаўніцтва пасля вайны. Усюды Мікіта Сяргеевіч надзвычай просты, глыбока народны і настойлівы ў сваіх шчырых імкненнях да новага і лепшага, да людскога шчасця. Усе яго думкі і мары, усе клопаты толькі аб тым, каб людзям жылося добра, каб чалавек нашага сацыялістычнага грамадства адчуваў сябе шчаслівым. Таму і такі ўважлівы Мікіта Сяргеевіч да кожнага савецкага чалавека і да кожнага добрага чалавека за рубяжом. Таму і душа яго заўсёды з людзьмі, сумленнымі і нястомнымі стваральнікамі першага ў свеце камуністычнага грамадства. Душа цёплая, добразычлівая, калі гаворка ідзе аб лепшым у жыцці, перадавым. Гэта адчуваецца ў жэстах, у добрай усмешцы, відно ў вачах. Аднак Мікіта Сяргеевіч можа быць і строгім, патрабавальным, калі трэба выкрыць недахопы, вывесці на чыстую ваду несумленных работнікаў. Прынцыповасць і крыштальнасць характару тут непахісная.

І ўсё гэта вельмі добра адчуваюць людзі, таму так шчыра паважаюць і любяць Мікіту Сяргеевіча як чалавека і дзяржаўнага дзеяча.

Не многа кадраў пададзена аб міжнароднай дзейнасці Мікіты Сяргеевіча, але і па іх відаць, з якой кіпучай энергіяй, з якім розумам змагаецца ён за мір ва ўсім свеце, за тое, каб нашы дзеці і ўнукі не ведалі, што такое вайна. Нельга, вядома, у параўнаўча кароткім, дакументальным фільме паказаць усю дзейнасць чалавека, работа якога на працягу аднаго дня магла б запоўніць паўнаметражную плёнку.

Гледзячы фільм «Наш Мікіта Сяргеевіч», мы, канешне, разумеем, што тут паказаны толькі асобныя моманты, дэталі са шматграннай, шматгадовай дзейнасці Мікіты Сяргеевіча. Але і з гэтых штрышкоў вельмі выразна і пераканальна паўстае вобраз простага, сапраўды нашага, сапраўды любімага ўсімі чэснымі людзьмі чалавека. Гэтаму чалавеку хочацца ўсёй душой і сэрцам верыць, ісці за ім хоць нават і па самых цяжкіх сцежках нашага будаўніцтва, дамагацца разам з ім самага светлага шчасця на зямлі.

Пасля прагляду фільма ўзнікаюць вельмі цёплыя, бадзёрыя думкі, адчуванні, з'яўляецца харошы гонар за нашу Радзіму, слаўная гісторыя якой прайшла ў штрышках на экране, за нашу партыю, якая вядзе савецкі народ да сонечных вышынь камунізма, за Цэнтральны Камітэт партыі на чале з нашым Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым. І гонар гэты яшчэ ўзрастае, калі прачытаеш указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні Першага сакратара ЦК КПСС і Старшыні Савета Міністраў СССР двойчы Героя Сацыялістычнай працы таварыша Хрушчова М. С. ордэнам Леніна і трэцім залатым медалем «Серп і Молат». Мікіта Сяргеевіч узнагароджаны за выдатныя заслугі ў кіраўніцтве па стварэнню і развіццю ракетнай прамысловасці, навукі, тэхнікі і паспяховым ажыццяўленні першага ў свеце касмічнага палёту савецкага чалавека на караблі-спадарожніку «Усход», які адкрыў новую эру ў асваенні космасу.

Гэта яшчэ адно выдатнае ўсенароднае прызнанне вялікіх заслуг нашага Мікіты Сяргеевіча перад сваёй краінай, перад усім светам.

Аляксей КУЛАКОЎСКІ.

Сорак першы — шэсцьдзесят першы

... Ужо каторы дзень ішлі баі. Крэпасць ляжала ў руінах. Радыёрэпрадуктары з таго боку Буга і Мухаўца гарланілі: «Нямецкія войскі ўзялі Мінск, Віцебск, Магілёў, Смаленск...»

Боль скаланаў сэрцы байцоў неўміручага гарнізона. Іх засталося нямнога. Яны добра ведалі: на дапамогу сюды ніхто не прыйдзе. Радзіма абліваецца крывёю на палях бітваў.

Паранены адзін з кіраўнікоў абароны Цэнтральнага вострава крэпасці Андрэй Кіжаватаў. Лейтэнант стараецца выстаяць на нагах. Цяпер ён тут і ўрач і камандзір. Цераз плячо ў яго перакінута санітарная сумка. Некалькі дзён яе насіла жонка Каця. Яна перавязвала раны байцам. Але жанчыны і дзеці па загаду камандавання абароны 26 чэрвеня пакінулі крэпасць. Сярод іх — і Каця Кіжаватава з трыма дочкамі. «Дзе яны? Што з імі?» — думае лейтэнант.

У казамат прыводзяць парламенцёра. Фашысцкі афіцэр працягвае руку савецкаму камандзіру.

— Вашы рукі ў чалавечай крыві, — не падаючы ворагу руку, сурова гаворыць А. Кіжаватаў. Ён паказвае на крапасную плошчу, дзе ляжаць трупы байцоў. — За што забілі гэтых людзей?!

Гітлеравец з момант маўчыць. Затым з яго вуснаў зрываецца:

— Прапаную скласці зброю і капітуляваць.

— Савецкія воіны не здаюцца аж да смерці! — сурова адказвае А. Кіжаватаў.

— Хіба вы жыць не хочаце? Нямецкае камандаванне захавае вам і вашай сям'і жыццё. Вам будуць створаны самыя лепшыя ўмовы...— пачаў спакушаць парламенцёр.

— Я савецкі воін, а савецкія воіны не здаюцца! — крычыць у твар фашысту А. Кіжаватаў.

Праз некалькі мінут невялічкая група воінаў пад камандаваннем цяжка параненага лейтэнанта прымае бой супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў...

Так у навальнічныя дні 1941 года тут, на краю нашай Радзімы, стаялі насмерць савецкія воіны. Яны аддавалі сваё жыццё за мір і шчасце нашага народа, за мір і шчасце на ўсёй зямлі.

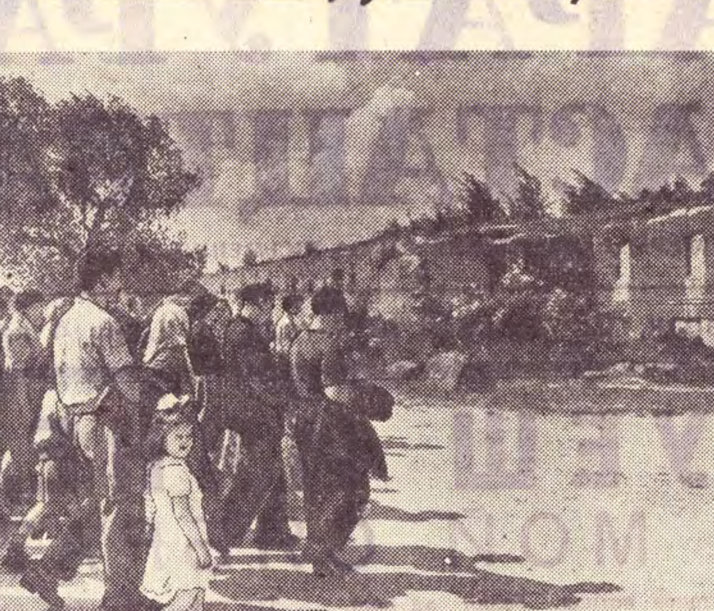
Памятныя мясціны, звязаныя з гераічнай абаронай Брэсцкай крэпасці, знаходзяць адлюстраванне ў карцінах многіх беларускіх мастакоў. На гэтым здымку вы бачыце брэсцкага мастака Васіля Шыкіна, які працуе над карцінай «Холмскія вароты».

Сорак першы — шэсцьдзесят першы

Месца гістарычных баёў цяпер наведваюць сотні людзей. Кожны выхадны дзень у крэпасці і ў музеі бывае ад трох да шасці тысяч чалавек. Сярод іх — госці з братніх рэспублік, з краін народнай дэмакратыі, турысты з усяго свету — Амерыкі, Англіі, Францыі, Італіі...

Пакланіцца памяці загінуўшых баявых сяброў прыязджаюць і тыя нямногія, хто застаўся жывым — былыя абаронцы цвярдыні над Бугам.

Яны ўскладаюць жывыя кветкі на руіны крэпасці, дзе калісьці праліліся іх кроў, дзе пахаваны тыя, хто загінуў за свяшчэнныя мірнае чыстае неба над нашай Радзімай.

Няхай усюды свецяць маякі культуры

Нібы нязменныя вартавыя стаяць вакол цэнтральнай сядзібы саўгаса «Рачкавічы» стогадовыя ліпы, каштаны. Іх пышныя кроны самкнуліся ў суцэльную сцяну. Жоўта-белыя «свечкі» каштанаў на фоне зялені[illegible]ым бляскам. [illegible] Сярод іх — загадоўчы абымавы дом з шыльдачкай «Клуб».

Тут, ля клуба, і адбылася наша сустрэча з маладой даяркай Глафірай Статкевіч. Летась яна атрымала ад кожнай каровы па 5 903 кілаграмы малака. Была ўдзельніцай студзеньскага Пленуму ЦК КПСС. Вярнуўшыся, перадала сяброўкам сваю групу кароў, а сама ўзяла першацёлак. На Случчыне з'явілася яшчэ адна паслядоўніца В. Гаганавай.

Аднак клубная работа ў саўгасе і само памяшканне гэтай сельскай установы культуры нікому не прыносіць задавальнення. Вось што расказвае Глафіра:

— Зімой у нашым клубе хоць ваўкоў ганяй — так холадна. Падлога хадуном ходзіць. Які ўжо тут адпачынак! У кіно сходзіш іншы раз...

Перадавую даярку называлі маяком. Усё гэта правільна.

Трэба, каб у нас былі і маякі культуры. Не адным жа хлебам жыве чалавек. Але аб гэтым забываюць у саўгасе.

— Не адпускаюць нам сродкаў на будаўніцтва новага клуба, — скардзіцца сакратар партарганізацыі тав. Віннікаў.

Але ж спасылацца толькі на адсутнасць сродкаў, значыць распісвацца ў бяздзейнасці. Такому пабудуй палац культуры, дык ён знойдзе іншыя довады для апраўдання сваёй безыніцыятыўнасці. Новыя сцены, падлога, дах — гэта яшчэ не клуб.

Жыве ў саўгасе пенсіянерка, былая даярка Вольга Карлаўна Якубовіч. Гадоў дзесяць была яна перадавой у саўгасе. Ордэн за працу заслужыла. Не адну дзяўчыну навучыла майстэрству даяркі. Глафіра — яе вучаніца. У Вольгі Карлаўны, акрамя сівізны скроняў і сапраўды залатых рук, ёсць мудрасць жыцця, вопыт, якіх не знойдзеш часам у кніжках. А хто памятае, каб гэтую паважаную жанчыну запрасілі ў клуб на сустрэчу з моладдзю? Такога не было. Ды ці мала можна знайсці цікавых форм работы ў клубе, калі ёсць запал у сэрцы загадчыка. У саўгасе ж фактычна няма пастаяннага работніка ў клубе. Доўгі час яго функцыі выконваў... аграном.

...У паўгадзіне язды ад саўгаса размешчана вёска Старцавічы. Клуб тутэйшы не вызначаецца ні архітэктурнымі вартасцямі, ні памерамі. А жыццё тут бурліць, бо працуюць у клубе людзі з неспакойнымі сэрцамі, шукальнікі. Гэта — Ніна Лешчанка і Раіса Сараковіч. Адна — у клубе, другая — у пастаянна дзеючым агітпункце. Задачы ў іх амаль аднолькавыя. Дзяўчатам актыўную дапамогу аказваюць старшыня калгаса Мікалай Семянкоў і сакратар партарганізацыі Іван Бусел. Яны выступаюць з лекцыямі, дакладамі, а то і проста прыходзяць увечары пагутарыць з калгаснікамі, абмяняцца думкамі.

У Старцавіцкі клуб ідуць не толькі глядзець кінафільмы, на вечары адпачынку, якія тут праводзяцца даволі часта. Вялікую папулярнасць заваяваў кіналекторый. А хіба не цікава паслухаць, як іграе школьны духавы аркестр? Юныя музыканты — гэта Юры, Сярожы, Вовы, чые бацькі працуюць у полі, на фермах.

Па ініцыятыве старшыні праўлення ў клубе была наладжана цікавая сустрэча з першымі камсамольцамі вёскі — А. Блышынскай, У. Кітуном, І. Прыбыткам.

Старыя звычкі, некаторыя непатрэбныя абрады самі не знікаюць. Ім трэба проціпаставіць новае, сучаснае. Каму, як не работнікам клубаў, выступіць запяваламі ў барацьбе за новыя, савецкія абрады.

— Анатоль Пратасеня прызываецца ў армію,—заўважыла неяк Раіса Сараковіч загадчыца клуба. — Давай арганізуем яму камсамольскія праводзіны. Хлопец ён аўтарытэтны. Старшыня казаў, дапаможа. Каб без п'янкі, без сумных песень, якія хлопцам толькі настрой псуюць...

Вечар адбыўся. Анатоль прыйшоў з бацькамі. Старшыня калгаса ўручыў яму гадзіннік, падзякаваў за добрасумленную працу, пажадаў поспехаў на службе. У гонар прызыўніка быў наладжаны вечар адпачынку. Драмгурткоўцы падрыхтавалі новую п'есу, дзяўчаты праспявалі некалькі новых песень.

Ва ўсёй культурна-асветнай рабоце на першым плане павінна стаяць камуністычнае выхаванне новага чалавека, прапаганда перадавога вопыту і планаў сямігодкі. Менавіта так разумеюць свае задачы работнікі Старцавіцкага сельскага клуба. «У паход за новы быт» — такой тэме быў прысвечаны тут цыкл лекцый і гутарак. З лекцыяй «Аб культуры паводзін у грамадскіх месцах» выступіла Ніна Лешчанка. Гутарку «Як прыгожа апранацца» правяла заатэхнік калгаса Галіна Маглыш. Цікава было слухаць і гутарку загадчыцы агітпункта Раісы Сараковіч аб тым, як паводзіць сябе ў гасцях. У гутарку ўключыліся калгаснікі. Адбылася своеасаблівая дыскусія, якая паказала, што пытанні быту хвалююць многіх.

І тое, што Новы год у калгасе сустракалі ў клубе разам, — таксама навіна. Сабралі жывёлаводаў, падвялі вынікі года, уручылі падарункі, павіншавалі з надыходзячым Новым годам. Іграў калгасны духавы аркестр і ва ўсіх быў святочны настрой.

А цяпер для параўнання возьмем калгас імя Дзяржынскага Старадарожскага раёна. На будынак праўлення паглядзіш — душа радуецца. Усё зіхаціць чысцінёй. На вокнах — шторы. Вакол будынка — новенькі штыкетнік, клумбы. Калгас багацее з году ў год.

— Адсеюся трохі і такую арку адгрукаю перад будынкам праўлення — залюбуешся, — сказаў у гутарцы з намі старшыня калгаса т. Леганькоў.— У нас у Мінску добрыя шэфы ёсць, добраўпарадкаваннем горада займаюцца. Вось мы і запросім іх аформіць галоўны ўваход.

— Няхай бы гэтыя шэфы нам клуб дапамаглі закончыць у Солане, — зазначыла адна дзяўчына, работніца канцылярыі. — Ды і яслі жанкам не перашкодзілі б.

— Усё будзе, Масква не адразу будавалася, — адказаў бадзёра старшыня.

Зімой мне даводзілася бываць у калгасным клубе. Людзі ішлі ў кіно ў валёнках і кажухах да пят. Якраз падскочылі маразы. У халоднай зале на крэслах іскрыліся сняжынкі — сыпала праз пабітыя вокны, праз шчыліны ў сценах і дзвярах. Загадчык гэтай «лядоўні» т. Фралоў — чалавек гадоў пад шэсцьдзесят — доўга і нудна выкладваў скаргі на праўленне, якое не дае каня прывезці дроў.

— А вы што зрабілі самі, каб растапіць гэты лёд абыякавасці?

— Я ў арміі начфінам працаваў. З грашыма меў справу. Цяпер вось — тут. Трэба ж дзе-небудзь працаваць, — адказаў т. Фралоў.

Ён прыняў клуб, каб яго адмыкаць і замыкаць. Для такога чалавека ўсё роўна, дзе працаваць.

Неяк перад першамайскім святам мне зноў давялося наведаць калгас і сустрэцца з т. Леганьковым. Ён з радасцю паказаў арку, пра якую марыў. Арка сапраўды прыгожая, акуратна пафарбаваная ў сярэбраны колер з двума плафонамі ліхтароў уверсе.

— А як з клубам?

— Што клуб! Поўны парадак.

Акрамя новых лозунгаў, усё так засталося, як зімой. У чытальні вісела падслепаватая лямпачка-дваццаціпяціватка. Група юнакоў акружыла заліты чарнілам стол і лупцавала костачкамі даміно так, што шыбы трымцелі. А за кіламетр адсюль яркія плафоны ліхтароў над аркай кідалі святло на пустынную дарогу. Вакол ліхтароў мітусіліся сотні матылькоў і мошак, нібы радуючыся старшынёвай знаходлівасці.

Прыведзены намі прыклад абыякавых адносін да культурнага адпачынку хлебаробаў не адзінкавы. Паглядзіш іншы раз: ёсць у калгасе добрыя грамадскія памяшканні, фундаментальныя сіласныя вежы і ямы, на фермах — аўтапаенне. А клуб — у маленькай хацінцы, а то і ніякага няма.

Славіцца на Случчыне і за яе межамі калгас «1-е Мая» выдатнымі майстрамі высокіх ураджаяў і надояў. Кожны год у арцельную касу паступаюць мільёны рублёў. Непадзельны фонд тут большы, чым у іншай гаспадарцы агульны даход за два гады. Калгасу даўно пара мець добры Дом культуры, сапраўдны асяродак культурна-масавай работы. Праўда, тут у кожнай брыгадзе пабудавалі невялікія клубы, якія сёння не могуць задаволіць патрабаванні самадзейных артыстаў і калгаснікаў. Загадваюць імі, як правіла, выпадковыя людзі, адным словам — ключнікі. А колькі калгас траціць штогод на ўтрыманне гэтых культработнікаў!

А вось у калгасе імя Чкалава адмовіліся ад клубаў-карлікаў. Паміж вёскамі Чалевічы і Еўлічы тут пачалі будаўніцтва Дома культуры. Адзін на дзве вёскі. І выгадна і зручна.

Якім павінен быць сёння сельскі клуб? Гэтае пытанне часта можна пачуць на раённых семінарах культработнікаў. Яно хвалюе і грамадскасць. Тым больш, што наглядаецца тэндэнцыя ператварэння сельскіх клубаў у філіялы кінатэатраў, месцы для платных танцаў. У тым жа калгасе «1-е Мая» ў плане работы клуба вёскі Навадворцы на рэпетыцыі духавога аркестра адводзіцца ў сярэднім дваццаць дзён. Калі ўжо там праводзіць якую-небудзь культурна-асветную работу!

Зусім недаравальна забыты ў сельскіх клубах інтарэсы самых юных наведвальнікаў. Дзе дзіцячыя пакоі, аб якіх у свой час пісала Н. К. Крупская? Аўтару гэтых радкоў давялося пабываць у клубе вёскі Залужжа Старадарожскага раёна. Зала на 400 месц, сем асобных пакояў, сцэна — усё здзіўляе наведвальніка размахам. А як выкарыстоўваецца гэтая плошча? З сямі пакояў толькі два занятыя — у іх бібліятэка і чытальная зала. У астатніх пакоях— дровы, смецце... А чаму б не абсталяваць у адным пакоі куток дзіцячай кнігі, каб юныя чытачы мелі свабодны доступ да кніжных скарбаў, у другім — выстаўку работ юных умельцаў.

Кожны дзень папаўняецца армія маякоў калгаснай вытворчасці. Сёння іх сотні, заўтра будуць тысячы. Такая асаблівасць нашага грамадства, дзе сіла спаборніцтва рухае мільёнамі. Пачэсная роля ў выхаванні новага чалавека належыць сельскім клубам. Яны павінны стаць маякамі культуры.

П. МІХАЙЛОЎСКІ.

Падзеі. Факты. Навіны

△ Добры падарунак ад будаўнікоў атрымалі працоўныя горада Лунінец. Адкрыт шырокаэкранны кінатэатр «Кастрычнік» на 350 месц. У гэтым годзе такія кінатэатры намечана здаць у эксплуатацыю таксама ў Камянцы, Іванаве, Маларыце.

△ Два фотатэлеграфныя апараты зманціраваны ў Гродна. З іх дапамогай упершыню можна будзе перадаваць у Мінск і прымаць адтуль розныя фотаадбіткі, чарцяжы, малюнкі і тэлеграмы.

△ Новы дом культуры ўступіў у строй у гарадскім пасёлку Шацілкі. У ім прасторная глядзельная зала, бібліятэка, пакоі для заняткаў гурткоў мастацкай самадзейнасці.

△ Бібліятэкі Тураўскага раёна правялі 20 канферэнцый чытачоў на сельскагаспадарчыя тэмы. Асабліва цікава і змястоўна прайшла канферэнцыя ў клубе калгаса «Перамога».

△ Студыя тэатра лялек створана пры Брэсцкім абласным Доме народнай творчасці. Першая праграма «Незвычайны канцэрт» услаўляе высакародныя пачуцці дружбы і таварыства, любоў да працы. Студыйцы рыхтуюць спектаклі «Чырвоная шапачка» і «Прыгоды лісы».

У фонд міру

Удзельнікі мастацкай самадзейнасці Горацкага раённага Дома культуры з вялікай увагай прачыталі ў газетах аб стварэнні ў нашай краіне спецыяльнага «Фонду міру».

І вось 10 чэрвеня ў памяшканні раённага Дома культуры нашы гурткі мастацкай самадзейнасці далі вялікі эстрадны канцэрт пад дэвізам «Наш уклад у справу барацьбы за мір». Канцэрт атрымаўся вельмі цікавы.

Асабліва цёпла гледачы прымалі салістаў З. Давідзенка, В. Бранавіцкага, чытальнікаў В. Ляўшунову і В. Шупілаву, удзельнікаў драматычнага калектыву С. Некрашэвіч і Н. Седукова, эстрадны аркестр пад кіраўніцтвам В. Каравай, танцораў Л. Лубенскую, Л. Гарбузову, Н. Тураву і інш.

Увесь збор ад канцэрта быў унесены ў Горацкае аддзяленне Дзяржбанка на рахунак «Фонду міру».

Мы заклікаем усе калектывы мастацкай самадзейнасці нашай рэспублікі даць не менш двух канцэртаў, збор ад якіх пералічыць у «Фонд міру».

В. МІТРАЕЎ,
рэжысёр Горацкага раённага Дома культуры.

МАЙСТРЫ ДУТЫХ СПРАВАЗДАЧ

Перад намі справаздача загадчыка Астравецкага аддзела культуры І. Гумінскага аб рабоце за мінулы год. Калі верыць ёй, развіццё мастацкай самадзейнасці ў раёне знаходзіцца на ўздыме. Аматарскія гурткі паставілі летась 670 канцэртаў і спектакляў. Выходзіць, што ў кожным калгасе раёна самадзейныя артысты выступалі ледзь не кожны тыдзень. Зайздросны паказчык! Тут жа адзначана, што паспяхова прайшоў агляд драматычных калектываў. Але аўтару гэтых радкоў давялося бачыць, як ён у сапраўднасці праходзіў.

Неяк у лістападзе леташняга года сельскім аматарскім гурткам было аб'яўлена, што ў нядзелю адбудзецца агляд. Работнікі аддзела культуры паведамілі пра гэта хутчэй дзеля фармальнасці, бо загадзя ведалі, што мерапрыемства можа сарвацца. Таму ў вызначаны час ніхто нават не з'явіўся, каб адчыніць дзверы Дома культуры. А на агляд прыбылі толькі драматычныя калектывы калгасаў «Іскра» і імя Якуба Коласа. Самадзейныя артысты пастаялі ля ўваходу, памерзлі і паехалі дамоў.

Не лепш прайшоў і конкурс на лепшых выканаўцаў чэхаўскіх твораў у студзені мінулага года.

У справаздачы І. Гумінскага значацца 39 драматычных гурткоў. Але яны ў большасці існуюць толькі на паперы. Гэта своеасаблівыя «мёртвыя душы», пра якіх успамінаюць тады, калі бывае спатрэбіцца даць некаторыя звесткі аб раённай самадзейнасці ў вобласці. Як працуюць гурткі, што станоўчага і адмоўнага ў іх рабоце, пра гэта ніхто не ведае.

У 1959 годзе праводзіўся агляд мастацкай самадзейнасці рэспублікі. Вельмі здольным паказаў сябе драматычны калектыў калгаса «Іскра». Пастаўлены калгаснымі аматарамі спектакль «Папараць-кветка» з поспехам прайшоў на раённай сцэне, удала выступалі гуртко́ўцы і ў вобласці. Калектыў павінен быў паехаць у Мінск. Але патрэбна было дапамагчы дапрацаваць аматарскі спектакль, улічыўшы ўсе заўвагі журы. На жаль, раённы аддзел культуры пра гэта не паклапаціўся. Пасля абласнога агляду пра калгасных артыстаў зусім забыліся. Драматычны калектыў так і не здолеў павезці свой спектакль у Мінск. Гурток распаўся.

Аналагічная сумная гісторыя адбылася і з хорам калгаса імя Сталіна. Гэты хор яшчэ ў 1951 годзе на рэспубліканскім аглядзе быў узнагароджаны дыпломам. Слава аб таленавітых спеваках ішла далёка за межы раёна. Але калі выехаў яго кіраўнік, гурток таксама перастаў існаваць. Напярэдадні чарговага агляду ў калгас прыехала мастацкі кіраўнік раённага Дома культуры Н. Духовіч. І за кароткі час аматарскі калектыў заваяваў прызнанне гледачоў. Ён быў адзначан на абласным аглядзе. Калгаснікі спадзяваліся вярнуць былую славу свайго хору. Ды дзе там! Духовіч хутка паехала з калгаса, а хор з таго часу ізноў цвёрда заняў месца сярод «мёртвых душ».

Лепшай культустановай у раёне прызнаны Варнянскі сельскі Дом культуры. Летась, калі верыць таму ж справаздачнаму дакладу, тут пастаўлена 43 канцэрты.

Калі ж дэталёва разабрацца на месцы, становіцца ясна, што дырэктар Дома культуры Ул. Гайдукевіч куды большы майстар складаць справаздачы, чым весці руплівую работу з гурткамі. Праўда, у параўнанні з іншымі клубамі Варнянскі сельскі Дом культуры працуе лепш. Але ж і патрабаванні да яго павінны быць куды вышэйшыя, чым да клубаў, што знаходзяцца дзе-небудзь на водшыбе.

Мы гутарылі з удзельнікамі самадзейнасці Дома культуры.

— Гурткі ёсць, — сказала Алена Дубкова, — але рэпетыцый бывае зусім мала. Калі трэба выступаць з канцэртам, тэрмінова збіраемся і рыхтуем дні два праграму.

— Неяк камсамольцы вырашылі самі арганізаваць рэпетыцыю,— успамінае калгасны шафёр Валянцін Зімніцкі. — Моладзь сабралася, а Гайдукевіч нават не выйшаў адамкнуць клуб. Яму ж некалі — ён у школе шмат урокаў вядзе.

Цяпер давайце паглядзім, якія нумары ўключаюцца ў праграмы выступленняў. На справаздачны канцэрт, напрыклад, варнянскі калектыў з'явіўся ў раён зусім непадрыхтаваным. Толькі перад выхадам на сцэну сталі складаць праграму. І, вядома, нічога цікавага не здолелі паказаць. Спявалі песні, якія даўно бытуюць у народзе і на падрыхтоўку якіх не трэба траціць многа часу.

Дзе-дзе, а ў Варнянах ёсць усе магчымасці наладзіць сапраўдную работу аматарскіх гурткоў. Пабывайце на гулянцы ў навакольных вёсках. Як прыгожа там спяваюць дзяўчаты і жанчыны! У вёсцы Слабодка сярод іх асабліва вылучаецца голас калгасніцы Вікторыі Валейка. Цудоўны голас! Дык чаму яе саму і сябровак не прыцягнуць у хор Дома культуры? Гэта ж было б проста знаходкай. А колькі ёсць такіх народных талентаў на вёсцы! Шкада, што іх не хочуць заўважаць Гайдукевіч і іншыя нядбайныя работнікі культуры.

Мы ўзялі самы лепшы Дом культуры. А што тады гаварыць пра Тракеніцкі ці Байканскі сельскія клубы? Там наогул уся работа з самадзейнасцю занядбана, але тым не менш і адтуль пасылаюць у раён добрыя звесткі.

У Міхалішках калгас імя Кірава пабудаваў новы клуб. Глядзельная зала разлічана на 400 месц, ёсць пакоі для правядзення заняткаў гурткоў. У такіх умовах Міхалішскаму сельскаму Дому культуры толькі б разгортваць сваю дзейнасць. Сумна было па вечарах у старым клубе, не стала весялей і ў новым палацы, хоць за апошні час тут змянілася некалькі дырэктараў.

Па дадзеных аддзела культуры ў раёне працуе 37 танцавальных гурткоў. Але і тут не абыйшлося без «мёртвых душ». На самай справе, ці можна назваць сапраўдным гуртком такі, што за год падрыхтуе ўсяго адзін-два танцы? А пра якасць выканання гэтых нумароў і гаварыць не даводзіцца.

Глядзіш канцэрт, выконваецца некалькі народных танцаў. І ўсе яны пастаўлены на адзін капыл. Нядаўна самадзейныя артысты калгаса «Чырвоны Кастрычнік» выступалі на раённай сцэне. Калі б вядучы не аб'яўляў нумары, ды не знаёмая мелодыя, напэўна ніхто б не здагадаўся, дзе «Казачка», а дзе «Полька-Янка» ці «Юрачка». Уся своеасаблівасць танца, яго грацыя і прыгажосць прапалі ў штампаваных рухах выканаўцаў.

Дарэчы аддзел культуры рэгулярна праводзіць семінары з работнікамі сельскіх культустаноў. Вось тут і патрэбна вучыць іх майстэрству танца, прывіваць добрыя мастацкія густы.

— Няма ў нас спецыяліста па харэаграфіі, — звычайна можна пачуць у аддзеле.

А вазьміце вы танцавальны калектыў Рымдзюскага сельскага клуба. Не адной граматай ён узнагароджаны за паспяховыя выступленні. У ліку лепшых яго называлі і на рэспубліканскім аглядзе мастацкай самадзейнасці калгасаў і саўгасаў. Рымдзюскія танцоры вылучаюцца зладжанасцю, творчым падыходам да скарыстання багацця народнай харэаграфіі. Дык чаму не запрасіць іх на чарговы семінар у раён? Няхай бы яны падзяліліся творчым вопытам з сваімі суседзямі. Гэта прынясе вялікую карысць. Вопыт работы лепшых гурткоў патрэбна зрабіць здабыткам усіх клубаў. Тады і справа пойдзе на лад.

У адборы канцэртных нумароў аматарам павінна дапамагаць сельская інтэлігенцыя. У нас жа часта гэтага не відаць. У калгасе імя К. Маркса моладзь пачала неяк рыхтаваць канцэрт. Даяркі самі склалі прыпеўкі, у якіх крытыкавалі праўленне калгаса, што затрымлівае дадатковую аплату. Вядома, прыпеўкі былі не зусім дасканалыя з мастацкага боку, але вельмі трапныя і надзённыя. Настаўнікі ж Варонскай сямігодкі запратэставалі: ім, бачыце, няёмка было выступаць разам з работнікамі фермы, што склалі ўласныя прыпеўкі. І толькі з вялікай цяжкасцю ўдалося ўладзіць гэты «канфлікт». Вядома, ніхто не гаворыць, што настаўнікі не павінны разам выбіраць рэпертуар канцэрта. Але рабіць гэта патрэбна ўмела, з мастацкім густам, не абыходзячы вострыя вуглы крытыкі.

А вось у канцэрт моладзі Мальскага сельскага клуба былі ўключаны бязглуздыя і пошлыя куплеты. Дзіву даешся, як магла загадчык клуба В. Забалотная ўключыць іх у праграму! Яшчэ больш незразумелая пазіцыя работнікаў раённага Дома культуры, на сцэне якога спявалася гэтая бязглуздзіца. Яны не толькі загадзя не пабывалі ў Малях на рэпетыцыі, але нават не папракнулі спевакоў пасля іх выступлення за нізкапробны рэпертуар.

Работнікі раённага Дома культуры замкнуліся ў чатырох сценах. Ніхто з іх не бывае на вёсцы, не перадае свой вопыт і веды маладым загадчыкам клубаў і бібліятэк. Нават у самім раённым Доме культуры мастацкая самадзейнасць слабая і малалікая. Толькі ў справаздачах усё ідзе гладка. Дырэктар раённага Дома культуры Корвель у справаздачах паказвае, што пры Доме культуры ў васьмі аматарскіх гуртках займаецца 150 чалавек. У той час як любы жыхар раённага цэнтра можа сказаць, што гэта ў большасці «мёртвыя душы».

І. ГРАБЛЕЎСКІ.

Генадзь КЛЯЎКО

НОВЫЯ ВЕРШЫ

На магіле Невядомага салдата

Сёння дваццаць гадоў,
як расстаўся ты з домам.
Сёння дваццаць гадоў,
як ты стаў Невядомым,

Пэўна, людзі табе
гэта прозвішча далі,
Каб усе ў табе сына
свайго пазнавалі.

ЗАЦІШКІ РОСНЫЯ ПАЛЯН...

Зацішкі росныя палян
Ніколі сонца не праспалі —
Усю красу ў сябе ўвабралі
Зацішкі росныя палян.

У час суровы, ў дні вайны
Тут ракаталі грозна сосны,
Сваіх братоў хавалі сёстры
У час суровы, ў дні вайны.

Яны навек там засталіся,
Каб смерцю смерць перамагчы—
Красу зацішкаў берагчы
Яны навек там засталіся.

І ў лесе мір і цішыня,
Якіх так праглі партызаны.
Паслухай вечарам ці рана:
У лесе мір і цішыня.

Зацішкі росныя палян
Спавіты ранішнім спакоем...
Не, нездарма грымелі боем
Зацішкі росныя палян!..

ГЕРОІ НАШЫХ ДЗЁН

Краса зямлі

Аркадзь МАРЦІНОВІЧ.

1

ЖУРБОТНА было Тацяне пакідаць родныя мясціны. Яна, праўда, верыла, што горш не будзе, спадзявалася на добрае. І ўсё ж у вачах стаялі праявы роднай вёскі, малюнкі перажытага. У тым перажытым было і шмат горкага.

Усё яе жыццё яшчэ вымяраецца вельмі кароткім шляхам, ёй мінула якіх васемнаццаць год. Але ж час няроўны, як і лёс людзей. Маленства Тацяны азмрочыла вайна. Цяжкае, бязрадаснае было маленства. А тут яшчэ бацька памёр, стала сіратой Тацяна. Столькі нацярпелася і холаду, і голаду, і жаху, што і ўспамінаць страшна.

Ніколі не забудзе Тацяна таго дня, як прагналі фашыстаў. Быццам наваколле перайначылася і людзі перамяніліся. У вёсцы Янава, як і ўсюды на вызваленай зямлі, аднавіўся калгас. Тацяна ў школу пайшла.

Вайна адступала далей і далей на захад, ажно пакуль не замоўкла ў Берліне.

Жыццё ў Янаве ўваходзіла ў берагі. Не ўсё ішло гладка, былі цяжкасці. Калгас жа пачынаў усё нанава пасля разбуральнай вайны.

Але міналі гады, суседнія арцелі адбудаваліся, разбагацелі, а тут калгас быццам таптаўся на месцы. У чым жа справа? Калі ж ужо працадзень перастане быць нішчымным? — гаварылі між сабой калгаснікі.

Гэтыя пытанні не раз чула юная Тацяна. Яна не магла разабрацца ў іх як след, адно толькі ў душы ўзнікала жаданне самой працаваць, зарабляць хлеб. Тацяна падрасла і ўключылася ў арцельную работу. Дужасці і гарту, можа, яшчэ і небагата было ў яе руках, але хапала маладога запалу. Спакойная па натуры, негаваркая, ціхая, Тацяна быццам нічым не цікавілася апрача работы. Можа, хіба толькі гэтай стараннасцю, працавітасцю яна трохі і выдзялялася сярод іншых. І нельга было адгадаць, што ў гэтай бялявай, кволай на выгляд дзяўчыны спее моцны характар, здольны на вялікія справы.

Тацяна шчыравала на калгаснай рабоце, паспявала і дома што-кольвек дапамагчы маці. У хаце больш стала дастатку. Але гэта быў, можна сказаць, толькі мінімум. Ды і наогул запатрабаванні людзей мяняюцца, растуць: што ўчора задавальняла чалавека, тое сёння ўжо можа быць недастатковым. Тацяна разумела гэта, і яе душу трывожыла спачатку неакрэсленае, а потым усё больш выразнае імкненне нешта перайначыць у сваім лёсе..

А калі гэтаму імкненню надыйшоў час спраўдзіцца—Тацяна выходзіць замуж і пераязджае ў другі раён, у другую вёску,—дык ужо і шкада расставацца з роднымі мясцінамі.

І сумна, і радасна на душы. Як ёй будзе жыцца тут, на новым месцы? Яна ж яшчэ і не была да гэтага нідзе, апроч свайго Янава.

Вось і вёска Валатава. Назва ж якая гучная, і нязвычная, і прыгожая.

Тацяна неяк адразу адчула, што ў Валатаве жывуць добра, што калгас тут не бедны. І людзі весялейшыя, і двары ды хаты дагледжаныя.

Раненька назаўтра яна ўстала, выйшла на вуліцу, а калгаснікі ўжо ідуць на работу. І брыгадзір не хадзіў па хатах загадваць людзям на працу. А вунь, быццам вецер прашумеў, прамільгнула гаманлівая купка дзяўчат, і ўжо з ваколіцы даляцела задзірыстая прыпеўка..

Якія блізкія і дарагія Тацяне гэтыя сельскія праявы!

2

ТАЦЯНА не з такіх, каб доўга адседжвацца дома ды прыглядацца, прывыкаць да новага месца, да новых людзей. Неўзабаве яна ўжо хадзіла на работу; куды назначаў брыгадзір, туды і ішла, старалася, каб пабольш працадзён зарабіць. На сэрцы не было трывогі: «А што прыпадзе на тыя працадні?» Тацяна бачыла, як людзі жывуць, ведала ўжо цану леташняга працадня ў калгасе імя Леніна. О, каб так было ў Янаве!..

Усё ёй падабалася ў Валатаве. І калі потым яна чула, як некаторыя калгаснікі выказвалі незадавальненне арцельнымі справамі ці сваім жыццём, яна дзівілася: «Чаго яшчэ трэба людзям?» А неяк раз на сходзе вельмі ж крытыкавалі калгаснікі праўленне, многа непаладкаў называлі людзі. Тацяна яшчэ больш здзівілася. Здзівілася, а пасля, падумаўшы добра, зразумела, што ў гэтай крытыцы—імкненне людзей да лепшага, гаспадарскія турботы аб яшчэ болей шпаркім росце грамадскай гаспадаркі.

Жыццё вучыла Тацяну. З цягам часу яна ўбачыла, што і гэты перадавы калгас не вельмі каб хутка ўзнімаўся ўгару. Нешта перашкаджала, нешта стрымлівала разгон. Але што?..

А ішоў тады 1953 год. Верасьнёўскі Пленум роднай партыі даў адказ на гэтае пытанне.

Тацяна ніколі не забудзе, як слухала яна пастанову Пленума, як калгаснікі абмяркоўвалі яе. Вёска гаманіла, радавалася, бурліла. Ці сустрэнецца сусед з суседам, ці на ферме даяркі сыйдуцца, ці, ідучы ў поле, гамоняць калгасніцы — толькі і пачуеш пра Пленум.

Праўленне калгаса распрацавала мерапрыемствы па ажыццяўленню рашэнняў Пленума ЦК КПСС. Калгаснікі абмеркавалі і зацвердзілі іх. Тацяна добра памятае, як удумліва і прыдзірліва ставіліся людзі да кожнай лічбы, што заносілася ў перспектыўны план развіцця калгаса. Тацяна сядзела моўчкі, яна не адважвалася хоць бы дзе слова ўставіць. Але ёй было радасна слухаць людзей, яна разумела, што цяпер жыць стане яшчэ лепш.

Праз некалькі тыдняў пасля таго сходу да Тацяны зайшла Марыя Осіпаўна Кавалёва, загадчыца першай малочна-таварнай фермы. Тацяна не вельмі каб здзівілася таму, што прыйшла Кавалёва, хоць бачыла яе ў сваёй хаце, здаецца, першы раз.

— Я да цябе,—Таня, сказала Кавалёва,—от паслухай, што скажу.

Тацяна насцярожылася, хоць у галаве і прамільгнула здагадка, што Кавалёва, мабыць, запрапануе пайсці на ферму працаваць.

— Не даўно ты ў нашай Валатаве,—гаварыла тым часам Кавалёва,—але мне, нават, як кажуць, збоку-здалёку, і то відаць, што ў рабоце ты старанная, зацятая. От і хачу сказаць табе: станавіся даяркай, ідзі да нас на ферму.

— Што вы, цётка Мар'я, якая з мяне даярка,— усклікнула Тацяна, адчуваючы, як твар заліўся чырванню.

— Абы жаданне было, то навука і ўменне прыйдуць,— адказала Кавалёва.—А цяпер час, ты ведаеш, які, чула, што Пленум пастанавіў. Там усё ясна і правільна напісана. Выконваць толькі трэба. А само нішто не зробіцца, калі людскія рукі не зробяць. От кожнаму і трэба падумаць. «А што я зраблю для выканання пастановы Пленума?»

«Праўду яна кажа, — разважала ў думках Тацяна. — Пленум даў нам, калгаснікам, вялікія магчымасці, але ж і ад нас патрабуецца палепшыць работу...»

І яшчэ, слухаючы Кавалёву, Тацяна раптам прыгадала сход, на якім абмяркоўваўся перспектыўны план калгаса. Там і Кавалёва выступала, гаварыла горача, разумна. Тады Тацяна не адчула зайздрасці да яе, а цяпер дык падумала: «Вось бы і мне быць такой — смелай і ўсё ведаць, а то сядзела тады моўчкі ды толькі радавалася, што жыццё палепшыцца...»

— Падумай, Таня, і скажы, ці пойдзеш. Няволіць цябе ніхто не будзе. Але даярка з цябе добрая будзе, от неяк адчуваю, што гэта так, таму і ўгаворваю. — Кавалёва пазірала Тацяне ў вочы лагодна, з пранікнёнасцю, як добрая маці дачцы.

Калі Кавалёва пайшла, Тацяна, як бы ва ўтрапенні, яшчэ доўга сядзела каля стала. У роздуме яна то схілялася да рашэння пайсці працаваць на ферму, то паддавалася сумненням і боязі. Яна нямала чула пра перадавых даярак, пра тое, якой пашанай і славай яны акружаны, як добра зарабляюць. Ды і ў іхнім жа калгасе працуе Люба Маркаўцова — яе ведаюць, мабыць, ва ўсёй рэспубліцы. «Паспрабаваць бы і самой дабіцца такіх высокіх надояў малака... А што калі не здолею?.. Ды і работа ж — нялёгкая, ад раніцы да ночы...»

Яна раптам прыгадала словы Кавалёвай: «А што ты зробіш для выканання пастановы Пленума?» А хіба ж яна дрэнна працуе? Хіба мала ў яе працадзён? Не, ніхто не можа ёй кінуць дакор! Дык жа дзе ні працуй — усюды трэба, усюды карысць калгасу.

Не, Тацяна не пойдзе на ферму.

Прыняўшы такое рашэнне, яна супакоілася.

Дні праз два зноў прыйшла Кавалёва. Тацяна сумелася, адчула ніякаватасць. Сваёй адмовай яна можа пакрыўдзіць Кавалёву. Марыя Осіпаўна адразу заўважыла гэтую разгубленасць Тацяны і сказала:

— Бачу, Таня, па вачах бачу, што адмаўляешся. Што ж, твая воля — твой закон. А я дык, прызнацца, спадзявалася, што ты станеш даяркай...

— Я варажыла і так і гэтак, — ціха прамовіла Тацяна.

Кавалёва, быццам і не чула гэтых слоў, гаварыла далей:

— От ішла зараз да цябе, падумала, якая ты маладая, і давай успамінаць сваю маладосць. Табе от страшна на ферму ісці. А думаеш, мне было лёгка ці не страшна?.. Як успомню далёкія гады, ды і блізкія... Чаго толькі не перажыта!.. Будзеш сваіх дзяцей гадаваць, пабачыш, як цяжка выняньчыць малога, пакуль на ногі стане ды вырасце. Так і калгас. Нялёгка было яго выняньчыць. Калі арганізаваўся калгас, я маладая была, як ты цяпер. А тады ж на калгас многія глядзелі, як на нейкае страшыдла. І кулакі і падкулачнікі праглі нашкодзіць. А ўсё ж новае, невядомае было — як і што арганізоўваць, як і што рабіць. Ну, ды я не адставала ад актывістаў. Разам з калгасам дужэла і сталела. А потым — увесь калгас на мае плечы ўзвалілі, старшынёй выбралі... Калгас, праўда, да вайны быў маленькі, не тое, што цяпер. Ды ўсё роўна ж клопат вялікі...

Тацяна слухала, і чым больш адкрывалася ёй жыццё Кавалёвай, тым глыбей авалодвала ёю адчуванне ўласнай годнасці, пачуццё ўпэўненасці, якое ўзвышае, бадзёрыць, надае сілы. Дагэтуль яна нават і не думала, што ў Кавалёвай такі цікавы жыццёвы шлях. Кавалёва расказвала пра сябе, пра калгас, і Тацяна быццам нечым узбагачалася, быццам спазнавала нешта прыгожае, захапляючае. Так заўсёды бывае, калі табе адкрываецца душа добрага чалавека...

СВЕТ ДУШЭЎНАЙ ПРЫГАЖОСЦІ

У новым зборніку апавяданняў М. Лупсякова «Прырэчча» выразна выявіліся характэрныя рысы мастацкай манеры, стылю, светаадчування аўтара, майстра лірыка-псіхалагічнай навелы. Сюжэт у яго звычайна просты, уся ўвага скіравана на раскрыццё чалавечых пачуццяў і думак.

У кнізе шмат апавяданняў пра дзяцей. Гэта апавяданні пра дзяцей для дарослых. Яны раскрываюць тыя чыстыя крыніцы, што цякуць з нетраў роднай прыроды, як цудоўная «крыніца-жывіца» ў адкрыменным апавяданні.

І «Крыніца-жывіца» і «Жыць!» — паэтычныя мініяцюры. Праўдзіва і сур'ёзна, з глыбокай павагай да героя перадаюцца думкі, пачуцці, душэўныя парыванні хлопчыка Тадорыка. Тысячы «чаму», «адкуль» узнікаюць у яго, і ён шукае на іх адказу.

Для Тадорыка кожны дзень — вялікае жыццё. Усё для яго пазнае. Маленькі герой багаты самабытнай душэўнай прыгажосцю. Выкарыстоўваючы вядомае параўнанне, можна сказаць, што ў ім, як дуб у жолудзе, заключан увесь будучы чалавек — з бясконцай цікаўнасцю, вострай назіральнасцю, з улюбёнасцю ў вялікі цудоўны свет.

Уводзячы чытача ў складаны духоўны свет дзяцей і дарослых, Лупсякоў настойліва і пераканальна шукае ўсё новых доказаў перамогі светлага пачатку, перамогі жывых чалавечых пачуццяў над аджытым і закасцянелым. Так, на нашых вачах у апавяданні «Вестка», адным з лепшых у кнізе, разгараецца ў сэрцы маладой жанчыны барацьба паміж пачуццём фармальнага абавязку і пачуццём сапраўднага, нечаканага кахання. Валянціна скідае гіпноз няўнага абавязку і ўся — з поўным маральным правам — імкне насустрач каханню «якое нарэшце ж, здаецца, усплыло і закрасавала».

Прыйшло чарговае пісьмо ад мужа з бязглуздым зваротам «пляменніца», а радасці не відаць — «Валянціна схіляе галаву ўсё ніжэй і ніжэй». Пакуль дачка чытае, успамінае жанчына замужжа, у якім не столькі было кахання, колькі шкадавання да адзінокага чалавека. Яна нібы яшчэ памятае яго — «ёсць у яе муж, яна нібы радуецца — вартаецца! А ў сэрцы яго няма ўжо.

А жыццё наступае, у душу глядзяць іншыя, закаханыя вочы, але яна гоніць новае пачуццё, як наслаенне, засланяецца ад яго абавязкам — «а што як закахаецца ў гэтага Каленіка? Гэта яна, у якой муж і двое дзяцей!»

Але вось Валянціна вымушана растлумачыць суседзям, якія прыйшлі паслухаць пісьмо земляка, чаму муж называе яе «пляменніцай». Гэта нібы псіхалагічны штуршок. Тут, бадай, упершыню яна ясна ўсведамляе, што ж за нікчэмнасць гэты Антон Сямёнавіч. Ёй пакутліва сорамна за яго перад добрымі, сумленнымі людзьмі. «Цяпер, калі яна прачытала пісьмо ўсім, ёй было сорамна, чамусьці крыўдна, хацелася плакаць. Радасці, што ён зноў вернецца, не было». І гэты сорам, як апошняя кропля, што перапаўняе чашу, вызваляе яе ад слядоў былой прыхільнасці да мужа, дазваляе ёй зрабіць крок да свайго сапраўднага шчасця. Жыццё дыктуе ёй адказ: «У крамах таксама ўсё ёсць, але вы не едзьце, бо вы тут ужо непатрэбны, лішні».

Вобраз Валянціны пададзены ў развіцці, у руху пачуццяў і думак. Іншым прыёмам намаляваны Даўгавухаў. Ён ахарактарызаваны праз учынкі. А яны гавораць пра тое, што гэты чалавек чэрствы і прагны, што ім валодае адно толькі імкненне — папрацаваць менш, атрымаць больш. Прагнасць вядзе яго прэч ад сям'і, ад прамой калгаснай дарогі. З-за яе ён служыць у лакейскай пасадзе вартаўніка дачы. Хлусіць і маскіруецца, утойвае, што паехаў ад сям'і. І вярнуцца да сям'і ён збіраецца, толькі добра пераканаўшыся, «ці ўсё ёсць там цяпер, у магазінах, якія крупы, каўбасы, сала і рыба». Глыбокай іроніяй і асуджэннем напоўнены быццам спачувальныя словы дзеда Данілы: «З самых юнацкіх год во так шчасця шукаў, а яно ад яго, як ад хваробы, уцякала».

Моцнае ўражанне пакідае апавяданне «Стары і нашчадкі», у якім добра выказана асноўная ідэя ўсёй кнігі: любоў да жыцця. Галоўная дзеючая асоба — стары Якуб Сакалоўскі, знясілены голадам і нягодамі вайны, гібеллю блізкіх. Сын прапаў без весткі, нявестка памёрла. На яго руках трое малых, як тры тоненькія зялёныя атожылкі на старым, падсечаным ствале. Але якая сіла ў яго ўпартасці, неадольным жаданні выстаяць, выратаваць гэтыя кволыя парасткі жыцця! Якая жалезная ўпэўненасць ва ўсіх яго паводзінах і скупых словах, што ён час ад часу паўтарае: «Цяпер чорта з два. Цяпер — выжывем!», «Уратую!», «Выцягну!», «Цяпер дулю ім!» Ім — гэта ўсім ворагам жыцця — вайне, фашыстам.

Па каліву збірае ён усё патрэбнае для жыцця, адхайвае абадраную, худую, як шкілет, карову, узвальвае на сябе нечалавечую працу — удзень і ўначы, не памятаючы сябе. Бачыш, як доіць ён сам карову, не давяраючы нават знаёмым жанчынам: «Цягаў агрубелымі вузлаватымі пальцамі саскі, карова хісталася». Ён «увесь час круціўся ля свайго воза, ля каня, ля каровы». Але перад намі не старасвецкі вясковы скнара, а добры савецкі чалавек, які трапіў у вялікую бяду. І апроч старажытнай любві «да сваёй плоці», унукаў, у яго і вялікая любоў да людзей, і пачуццё калектывізму. Пад кулямі здабыў ён паўжывога каня, цяпер адзінага на ўсю вёску. Але няма і ценю думкі карыстацца толькі самому: «Ён зусім не думаў, што яго каняка на другіх працуе, не думаў аб гэтым і даўно наадрэз адмовіўся ад платы за такое».

Якуб амаль нічога не гаворыць, але пісьменнік дае магчымасць прасачыць за яго перажываннямі, думкамі, за тым, як умацавалася ўпэўненасць у адраджэнні жыцця і як памерла аднойчы ноччу надзея на вяртанне сына: «Нарэшце аднойчы ў поўнач ён прачнуўся ўвесь у поце і зразумеў: сын не вернецца, бо яго няма». Але ў той жа час паказана, як, нягледзячы на няўмольны факт, жыццё перамагае, спадзяванне ўваскрасае і жыве — у малышах, у сэрцы вернай, любячай Насці, у роднай прыродзе. І заключная карціна, дзе на фоне веснавога неба вымалёўваецца сагнутая постаць старога за плугам на калгасным полі, нечакана і разам з тым натуральна набывае эпічнае, сімвалічнае гучанне.

Не ўсё ў зборніку М. Лупсякова раўнацэнна. Трапляюцца тут апавяданні проста слабыя. Побач з апавяданнем «Стары і нашчадкі» бледнымі здаюцца такія творы, як «Нечаканае», «Містэр Сміт», «Аднагодкі». Прычына ў тым, што ў іх пісьменнік ідзе не ўласцівым яму шляхам вонкавай займальнасці, аддае галоўную ўвагу апісанню сітуацыі, заснаванай на супадзенні. Зусім не пазнаеш аўтара, які вызначаецца тонкім разуменнем псіхалогіі дзіцяці, у апавяданні «Аднагодкі». Адзін з хлопчыкаў, якія дзейнічаюць тут, вельмі ўжо мудрагелісты фантазёр. Паводзіны і разважанні другога хутчэй пасуюць педагогу, чым дзіцяці: «Трэба на яе падзейнічаць, каб яна змяніла свой характар», «А мы не бачым нічога — прападай чалавек, дый кончана», «Во тут нам і трэба ёй дапамагчы. Каб чалавек сам убачыў, што ён памыляецца...»

У кнізе, такім чынам, аказаліся сабранымі апавяданні, якія вельмі рэльефна выяўляюць і моцныя бакі таленту М. Лупсякова і яго слабасці. Найбольшай мастацкай пераканальнасці ён дасягае, калі карыстаецца псіхалагічным аналізам і адлюстроўвае на «малой прасторы» вялікі рух душы. Няўдачы спасцігаюць пісьменніка, калі ён спрабуе будаваць творы на вонкавым дзеянні. Гэтыя асаблівасці, як у люстры, адбіліся ва ўключанай у зборнік аповесці «Людзі прагнуць».

З непераадольнай сілай вабіць да сябе мастакоў слова эпоха Айчыннай вайны. Да яе звярнуўся і М. Лупсякоў. Ён паставіў перад сабой мэту паказаць шлях чалавека праз вайну і смерць да подзвігу.

Лепшыя старонкі аповесці напісаны ў мажорным тоне, агульным для ўсёй кнігі. Яны поўныя пераможнай любві да жыцця, якое нараджае гатоўнасць да подзвігу — гатоўнасць аддаць сябе дзеля жыцця іншых—блізкіх і «далёкіх», дзеля Радзімы.

Пачатак аповесці — гэта ўрачысты і сумны расказ пра абарону Брэсцкай крэпасці. У гэтым запеве нямногімі словамі ствараецца вобраз вялікага абагульнення. «І зараз міжволі здавалася, што гэта не крэпасць дыміла, а нешта жывое, дарагое і блізкае канала на вачах». Гэтае параўнанне з жывой істотай працягваецца і далей. Калі ж мёртвая, як здавалася, крэпасць адказвае ворагу кулямі, вобраз крэпасці паўстае абагульненнем няскоранасці народа.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Леў АШАНІН

ЛЕГЕНДА пра абаронцаў БРЭСТА

1

Была вайна. Прайшла вайна.
Зноў зарунела цаліна.
А з краю ў край, з вясны ў вясну
Ідуць легенды пра вайну.
Адну праслухайце — яна
Прыйшла з-над Буга, дзе здаўна
Вартаўніком тутэйшых месц
Глядзіць на захад крэпасць
Брэст.
Ты бачыш, друг? Ты чуеш, друг?
Хадзем туды, дзе льецца Буг,
Застанем ціхі ўсплёск рачны
За паўхвіліны да вайны.

2

Дзе пеніцца Буг паўнаводны,
У непагадзь свішча імгла,
Калісьці ў даўнейшыя годы
Закладзена крэпасць была.
Яе мацавалі на славу,
Муры — ад сцяны да сцяны.
І дрэвы, і дзікія травы
Закрылі бетон крапасны.
Ні вецер, ні звер, а ні птушка
Яе мінаваць не маглі.
Стаяла яна непарушным
Дазорам савецкай зямлі.

Хто першы тады на світанні
У летняе неба зірнуў —
Не цёплага ветра дыханне,
А нечысці рокат пачуў?
Да долу згіналіся травы,
Калі, як статут вымагаў,
Дзевятую раптам заставу
Нарад пагранічны падняў.
І стала застава к байніцам,
Яе гартаваных ваяк
Зламаць не маглі чужаніцы
Налётам жалезных атак.

Але, абудзіўшы трывогу,
На нашы лугі і палі,
Па ўсіх пагранічных дарогах
Навалай фашысты ішлі.
Плыў пах гаркаты па краіне,
Пажары ўзляталі да хмар.
Ужо бронебойныя кліннi
Па Мінску наносілі ўдар.
Зямля ў наваколлі стагнала,
Скрозь толькі руіны адны.
А Брэсцкая крэпасць стаяла,
Стаяла, як выспа ў агні.

Кароткаю чэрвеньскай ноччу
Сюды, таямнічай хадой,
Прыходзілі па адзіночцы
Салдаты са зброяй сваёй.
Не ўсім давялося прарвацца
Праз пільнасць дазораў начных.
Сыйшлося іх толькі сто дваццаць
У сцены муроў векавых.
Не чэсці, не славы прасілі
І не ратавацца ішлі.
Для іх была ўся Расія
На гэтым кавалку зямлі.
Ці то каменданта заставы,
Ці можа каго са стралкоў
Сваім камандзірам па праву
Прызначыў атрад смельчакоў.
У гэты атрад ваяўнічы,
У гэты братэрскі саюз
Тутэйшы ўвайшоў вартаўнічы,
Сівенькі дзядок — беларус.
Падобны да дуба сухога,
Як мох той — віткі сівізны,
Як быццам ён з веку былога
З'явіўся для гэтай вайны.
Другія, бязвусыя людзі,
Кусаючы губы да слёз,
Аб радасным марылі цудзе —
Прабіцца, адолець свой лёс.
А дзед, ім гатуючы кашу,
Штораз кацялкі падлічаў,
Ад старасці быў ён бясстрашны
І смерці ўжо блізкай чакаў.
Стралялі прамою наводкай
Гарматы адна за адной.
Была цішыня тут кароткай,
Яна й не была цішынёй.
Ды так ужо зладжаны людзі
Вялікай і простай душы:
Ні слова аб смерці, што будзе,
Жывеш — дык страляй і дышы!

3

Крэпасць Брэсцкая! Жалеза і
бетон.
Наступае вораг з чатырох старон.
Недаступнаю ўзнялася ты гарой,
З чатырох бакоў абкружана
вадой.
У салдат адвага і нязломны дух.
Вораг не пяройдзе паўнаводны
Буг.
Покуль у салдата у руках
свінец —
Вораг не пяройдзе нават
Мухавец.

Камандзір у дот, праз пасланца-
стралка,
Да сябе пазваў вартаўніка:
— Слухай, дзед! Ты тут пражыў
свой век.
У горадзе ёсць верны чалавек.
Хочаш ноччу цёмнай, хочаш днём,
Ты дайдзі, скажы, што мы жывём.
Слова гэта светлае пра нас
У Маскву няхай ён перадасць...
Глянуўшы на рэчку Мухавец,
Ён на горад паказаў рукою.
І наліўся на шчацэ рубец
У яго крывавай паласою.
Як за лесам знік агонь зары,
Выбраўся быў з крэпасці стары.

Дзень, затым і ноч сыйшлі за
небасхіл.
Хто б ім даў падмогу, новых,
свежых сіл?
У Мінску вораг, усюды чорны
крыж.
Але, крэпасць Брэсцкая, мужна
ты стаіш!
Зноўку знік гарачы змрок начны
І чарговы зноўку дзень настаў.
Выючы, з паветра, разрыўны
На герояў падае метал.

Глянуўшы ў трубу, сказаў салдат:
— На апошні штурм ідзе
фашысцкі гад!
Ледзь да Брэста каты
падыйшлі —
Зноў каменні Брэста ажылі.
Буг афарбавала лютай зграі кроў.
Мухавец выходзіў з берагоў.

Наступалі, лезлі нанава ўначы
Чорныя фашысцкія сычы.
Трыццаць дзён стаяў і гул і трэск,
Трыццаць дзён стагнала крэпасць
Брэст.
І калі ўжо зноўку хлынула арда,
Моўчкі расступілася вада.
Там, на спаленай агнём зямлі,
Толькі трупы недругі знайшлі.

...Плешча Буг, спакойны Мухавец.
Але тут паданню не канец.
З пад руін і попелу вайны,
Дзед устаў ля крапаснай сцяны.
Ён наказ у горад перадаў.
Дзе ж ён той, што дзеда
пасылаў?
Восем дзён і гэтулькі начэй
Поўз дзядок, не сплюшчыўшы
вачэй.
Ён каменні дотаў раскідаў
Ад адной і да другой ракі.
Семдзесят забітых адшукаў,
Восем цел, парваных на шматкі.
Дзе ж ён той, скажы, бурлівы вір,
Дзе з рубцом на твары
камандзір?
Сорак два ні мёртвых, ні
жывых,—
Дзе яны, хто адшукае іх?

4

Дзе пеніцца Буг паўнаводны,
У непагадзь свішча імгла, —
Калісьці ў даўнейшыя годы
Закладзена крэпасць была.
Яе мацавалі на славу,
Муры—ад сцяны да сцяны.
І дрэвы і дзікія травы
Закрылі бетон крапасны.
Адсюль, як легенда гаворыць,
Пад плынню разгневаных вод
З пячор падзямелля за горад
Таемны пракладзены ход.
Ідзе ён па цемры суровай,
Хаваючы ў нетрах сляды.
Там быццам бы маюцца сховы
Аружжа, вады і яды.
Ніхто не бываў там ніколі,
Казалі сівыя дзяды, —
Хто зойдзе аднойчы туды,
Назад ён не вернецца болей.
Дый час і легенды змяняе,
Ён іх па другому снуе,
Што быццам маўклівасць зямная
Для смелых цяпер адчыняе
Таемныя дзверы свае.
І вось, у магіле гранітнай
Сваіх пахаваўшы сяброў,
Як быццам дзядок старажытны,
У гэта падзем'е ўвайшоў.
Два леты мінула, а вестак
Ніхто пра яго не даваў.
А вораг, шалеючы ў Брэсце,
Глуміўся, паліў, рабаваў.
Здрыгнуліся рукі тырана,
Калі ў сорак трэцім прыйшлі
Яму на бяду партызаны,
Па-свойму жыццё павялі.
То ў турмах замкі адмыкалі,
То рвалі наўкруг правады,
То проста на брэсцкім вакзале
Палілі яго паязды.
Іх бачылі і за падмогай
Зняволеным людзям, яны
Хадзілі па розных дарогах
Як помсты святой вестуны.
І вораг змяніўся ў абліччы,
Не мог ён агнём і штыком
Стрыножыць іх рух навальнічы.
Іх вёў камандзір гераічны
З крывавым на твары рубцом...
Іх вёў праз лясныя заломы,
І ў холад, і ў дождж, і ў туман.
З ім крочыў заўсёды нястомны
Бясстрашны дзядок-партызан.
Свінец стараніўся герояў,
Агонь іх абходзіў заўжды.
Яны не здарма пад зямлёю
Шукалі шляхі два гады.
І іх — камандзіра й старога—
Абодвух страчалі былі
За дзень да самой перамогі
На дымнай варожай зямлі.

5

Была вайна. Вайна прайшла.
На поле бою ціш лягла.
А з краю ў край, з вясны ў вясну
Ідуць легенды пра вайну.
Пяюць ад сэрца песняры
Пра крэпасць Брэст, што на зары
Крылатым птушкам лік вядзе,
Над Бугам соснамі гудзе...

Пераклаў з рускай мовы
Андрэй АЛЕКСАНДРОВІЧ.

Падзеі. Факты. Навіны

ДАР СЛАВАЦКАГА ВЫДАВЕЦТВА

Інстытут гісторыі Акадэміі навук БССР днямі атрымаў пасылку з Браціславы. Выдавецтва «Асвета» прыслала ў дар беларускім вучоным, якія вывучаюць пытанні другой сусветнай вайны і гісторыю партызанскага руху ў Беларусі, новую працу гісторыкаў Славакіі. Яна прысвечана барацьбе супраць фашызму і называецца «Слаўны перыяд славацкай гісторыі». У манаграфіі вялікае месца адведзена знаходжанню славакаў у радах беларускіх партызан у перыяд барацьбы супраць гітлераўскіх захопнікаў.

Выдавецтва «Асвета» паведамляе таксама, што ў друк здадзены рукапісы зборніка ўспамінаў беларускіх і славацкіх партызан аб іх сумеснай барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў на тэрыторыі Беларусі. Гэтая кніга выпускаецца чэхаславацкімі вучонымі сумесна з Інстытутам гісторыі Акадэміі навук Беларускай ССР і выйдзе ў Браціславе і Мінску.

ШОСТАЯ Ў РЭСПУБЛІЦЫ

У Гомелі закончылася ўзвядзенне буйнейшай у вобласці бальнефізіялячэбніцы. У новай лячэбнай установе абсталёўваюцца душавыя ўстаноўкі, вода- і гразелячэбныя аддзяленні. Ствараецца таксама спецыяльны кабінет электрасвятлолячэння.

У гразелячэбніцы будуць выкарыстоўваць мясцовыя сапрапелевыя і завазныя пяцігорскія і адэскія гразі. Гэта шостая ў рэспубліцы медыцынская ўстанова, якая будзе шырока практыкаваць комплекс фізічных метадаў лячэння.

— Ой і забавілася ж я, — сказала, нарэшце Марыя Осіпаўна, устаючы.

Тацяна таксама ўстала.

— Згодна, — прамовіла яна, даверліва гледзячы ў вочы Марыі Осіпаўне.

Кавалёва скупа ўсміхнулася, адказала:

— Прыходзь жа заўтра, пакажу табе кароў, раскажу, як і што...

3

НА СЭРЦЫ ў Тацяны не было страху, калі яна ішла назаўтра на ферму. І не толькі таму, што цяпер яна быццам адчувала поруч з сабою Кавалёву. Тацяна ж ішла на працу, а праца яе ніколі не палохала. Адно толькі, што, вырашыўшы стаць даяркаю, яна дала сабе зарок дабіцца высокіх надояў малака, абавязкова дагнаць Маркаўцову, і хоць пра гэты свой зарок нікому не гаварыла і не скажа, але недзе ў глыбіні душы жыла трывожная радасць, якая быццам прыспешвала, падганяла Тацяну ісці хутчэй.

Вось і ферма. Дзве доўгія будыніны і абгароджаны плотам двор. За кароўнікамі адразу пачынаецца палетак. Адсюль далёка відаць наваколле: і роўнядзь поля, і асфальтавая стужка дарогі, і горад. Тацяна міжволі спынілася, глянула навокал, і ёй здалося, быццам яна ўпершыню адчула шырыню гэтых прастораў, быццам убачыла ў іх новае хараство.

Яна зайшла ў кароўнік і адразу ўгледзела Кавалёву. Тая весела ўсклікнула:

— О, Таня прыйшла! Добра, добра. — І павяла Тацяну паказваць, якія ёй давядзецца даіць каровы. — Дзевяць кароў у цябе будзе. Вось гэта «Сліва», вось гэта «Бурая»...

Тацяна кідала позірк на кароў, і ёй здавалася, што яны быццам пазіраюць на яе з насцярожанасцю, як на чужую, і яна ледзь стрымалася, каб не сказаць: «Хутка мы з вамі падружымся, любыя мае...»

— А цяпер хадзем, — прамовіла Кавалёва.

Яны ўвайшлі ў невялікі з пабеленымі сценамі пакой. На падлозе стаялі бітоны, бліскучыя вёдры. На сцяне ў рамцы вісеў табель уліку надояў малака. Кавалёва зняла табель, і Тацяна з хваляваннем назірала, як пад слупком прозвішчаў даярак Кавалёва нетаропка напісала: «Васількова Тацяна».

— От цяпер ты ўжо даярка, — усміхнулася Кавалёва. — Дык слухай. — І яна пачала расказваць пра распарадак дня на ферме, пра кармы і рацыён.

Тацяна слухала, запаміналася, перапытвала, чаго не разумела адразу.

У пакой заходзілі і выходзілі даяркі, занятыя сваім клопатам. Іншая з іх што-небудзь вясёлае ці смешнае скажа да Тацяны, і ад гэтага ёй станавілася яшчэ лепш на душы.

— А работу ўжо заўтра пачынай з раніцы, — прапанавала Кавалёва. — Сёння ж хопіць табе і таго, што пабачыла ды пачула тут.

Назаўтра Тацяна прыйшла яшчэ да досвітку. Гэта быў яе першы працоўны дзень на ферме. Яна ўзяла вядро і пайшла да кароў. Даіла адну, другую, трэцюю. Даіла і прыкідвала, колькі надойвала, ці менш, ці больш, чым дома ад сваёй каровы. Прыкінуўшы, засмуцілася: мала малака.

Пасля дойкі адразу ж трэба карміць кароў. А тады — чысціць стойлы, праходы. Зрабіўшы гэта, можна і на снеданне ісці. Ды ненадоўга: к дзесяці гадзінам ужо зноў трэба быць на ферме: выпускаць кароў на прагулку, атрымліваць кармы. А ў дванаццаць жа — другая дойка. І так цэлы дзень праца.

Увечары Тацяна прыйшла дамоў стомленая больш, як звычайна. Але гэта яе не бянтэжыла. Займалі думкі аб тым, як лепш карміць і даглядаць кароў. Падкрадваліся і сумненні, ці здолее яна дабіцца пастаўленай мэты. Кармоў не так і багата, гэта яна ўжо ведала, і, значыць, усё залежыць ад даяркі. Трэба старацца.

І Тацяна старалася. Кожны дзень прыходзіла на ферму амаль першай. Карміла кароў удоваль, выдойвала малако да апошняй кроплі. Папрасіла Любу Маркаўцову, каб тая навучыла яе масажыраваць вымя. Маркаўцова павяла Тацяну да сваіх кароў, расказала і паказала, як масажыраваць, як правільна даіць. А потым запыталася:

— Скажы, а кармы ты раздаеш пароўну?

— Пароўну. Даю, здаецца, удоваль, — адказала Тацяна і нерашуча дадала: — А прыбаўка малака невялікая...

Маркаўцова ўсміхнулася:

— Ты хочаш так скора прыбаўкі ды яшчэ вялікай. — І ўжо сур'ёзна закончыла: — А з кармамі так рабі: каторая карова дае большую прыбаўку малака, той і кармоў больш давай.

Тацяна слухала, і глыбока ў яе душы варушыўся ціхі, стоены боль ад незадаволенасці сабой, што яна так мала ведае. І яшчэ ўзнікала жаданне вучыцца, пазнаваць таямніцы майстэрства даяркі.

Пасля яна не раз гутарыла з Маркаўцовай, даведалася шмат карыснага. І, можа быць, самым карысным і было якраз тое, што Тацяна ўсвядоміла неабходнасць вучыцца, засвойваць перадавы вопыт, што без гэтага ніякая старанная праца не дасць жаданых вынікаў.

Тацяна пачала наведваць заатэхнічныя курсы. Усё ёй, што расказваў заатэхнік, было новае, цікавае. З кожнымі заняткамі ў яе сшытку прыбаўлялася запісаў. Цяжка ёй было канспектаваць, асабліва спачатку; нязвыклыя да алоўка пальцы марудна і непрыгожа выводзілі літары і словы. Але курсы былі для яе асалодай. Кожны раз, ідучы на заняткі, яна адчувала сябе шчаслівым падлеткам, быццам гэта вярнуўся той час, калі яна вучылася ў школе, калі бегала туды па халоднай роснай сцежцы.

Пачаўся ацёл, і Тацяне вельмі дарэчы прыйшлося тое, чаму яна вучылася на курсах. Добра запомніла, як запускаць карову, як мяняць рацыён кармоў, як даглядаць пасля ацёлу.

Наступіла вясна, жывёла выйшла на пашу, на лугі. У калгасе ўвялі зялёны канвеер. Надоі малака хутка павысіліся.

Тацяна цешылася і хвалявалася, сочачы, як з кожным днём расла лічба насупраць яе прозвішча ў табелі ўліку надояў малака. Некаторых даярак яна перагнала ўжо. Праўда, Маркаўцова яшчэ далёка наперадзе, але цяпер Тацяна не сумнявалася, што дагоніць і Маркаўцову. Яна была ўпэўнена ў сваіх сілах.

Знешне Тацяна была такая ж ціхая, сціплая, непрыкметная, як і раней. Але гэта была ўжо не тая жанчына. За гэты час яна многае спазнала, ёй быццам адкрыліся шырокія далягляды. Было такое адчуванне, быццам хвалі жыцця падхапілі яе і шпарка паімчалі наперад і наперад.

У працы і вучобе хутка ляцеў час. Месяц за месяцам. Год за годам.

І вось ужо Тацяна перагнала Маркаўцову па надоях малака. Яна — майстар-жывёлавод, такую годнасць надалі ёй пасля заатэхнічных курсаў. Уступіла ў камсамол, і ўжо дакарала сябе ў думках, чаму раней не стала камсамолкай, як гэта яна жыла быццам на водшыбе ад перадавой моладзі калгаса. Імя перадавой даяркі Тацяны Васільковай з'явілася ў газеце.

Але гэта быў толькі першы рубеж.

4

МАЛАКО ў каровы на языку...

Даўняя прыказка, крылатая, вобразная. Як накорміш карову, так і малака надоіш. Гэтую мудрасць Тацяна добра ўведала і старалася ёю кіравацца.

Але багацця кармоў не было. Пагалоўе жывёлы на фермах павялічвалася, рос і статак дойных кароў, здавалася — набірай далейшы разгон у прадукцыйнасці жывёлы. Ажно не, тармозіць нешта, не пускае. Гэты непажаданы тормаз — кармавая база.

Што яна адстае — бачылі ўсе. Трэба было як след узяцца за вырошчванне кукурузы, каб вырашыць праблему кармоў. Па ўсёй рэспубліцы разгортваўся шырокі рух за ўкараненне гэтай культуры, якую людзі любоўна назвалі каралевай палёў. Не абмінуў гэты рух і калгаса імя Леніна. Пачалі сеяць кукурузу — што ні год, то павялічвалі плошчу. Каля кароўнікаў з'явіліся глыбокія цэментаваныя ямы. Яны напаўняліся сіласам.

Разгарнулася работа па паляпшэнню пароднасці жывёлы. Калгас набыў некалькі дзесяткаў цялушак чорна-пярэстай і бура-латвійскай пароды, каб стварыць племяннoе ядро буйнай рагатай жывёлы для паступовага абнаўлення малочнага статку.

Узяліся паляпшаць лугі, пашы. Даяркі прапанавалі выдзеліць палетак для прыфермскага ўчастка. Праўленне калгаса падтрымала іх ініцыятыву. Тацяна, як і іншыя даяркі, пачала вырошчваць бульбу, якая ішла на дадатковы корм каровам.

Людзі не лічыліся з часам, працавалі з усёй душой. І намаганні іх прыносілі добры плён. Гаспадарка арцелі мацнела, расла, калгаснікі з суседніх арцелей прыязджалі сюды пераймаць вопыт, запрашалі да сябе перадавікоў калгаса імя Леніна. Не аднойчы ездзіла па такіх запрашэннях і Тацяна Васількова.

Яе слава хутка расла. Пра вопыт перадавой даяркі пішуць газеты, гаворыць радыё. Яна выступае на нарадах работнікаў сельскай гаспадаркі раёна і вобласці. Яна становіцца ўдзельніцай Усесаюзнай выстаўкі, заваёўвае залатыя медаль. Яе выбіраюць дэпутатам Гомельскага абласнога Савета. У суседняй, Чарнігаўскай вобласці адбываецца нарада перадавікоў сельскай гаспадаркі, і ўкраінцы завуць да сябе ў госці знатную беларускую даярку. Тацяна едзе і там расказвае аб сваёй рабоце, аб сваіх планах на будучае...

Так, у працоўнай славы магутныя, быстралётныя крылы. Працоўная слава ў нашай краіне самая ганаровая.

Тацяна радавалася сваім поспехам, хоць, вядома ж, не гналася за славай. Яна працуе па загаду сэрца, і таму слава не ўскружыла ёй галаву. І калі Тацяна ўбачыла ў газеце сярод узнагароджаных сваё прозвішча, яна неяк сумелася, не паверыла сваім вачам. Радзіма адзначыла яе вышэйшай узнагародай — ордэнам Леніна.

Гэта было ў 1958 годзе, калі ў Беларусь на нараду перадавікоў сельскай гаспадаркі прыязджаў Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў.

Тады ж Марыі Осіпаўне Кавалёвай было прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы, яна ўдзельнічала ў нарадзе ў Мінску, слухала прамову Мікіты Сяргеевіча.

Тацяна добра памятае, з якім захапленнем расказвала Кавалёва пра сваю паездку ў Мінск, пра выступленне таварыша Хрушчова. З не меншым захапленнем слухалі расказ Кавалёвай даяркі.

Усе ўзялі новыя, павышаныя абавязацельствы. Спаборнічаючы паміж сабой у выкананні абавязацельстваў, даяркі працавалі натхнёна і дружна.

Першынство нязменна трымала Тацяна. Першынство ў сваім калгасе, у раёне, у вобласці.

Нялёгка было быць першай. Многія даяркі вобласці атрымлівалі высокія надоі малака і, як кажуць, наступалі Тацяне на пяткі. І нельга было супакойвацца, спыняцца на дасягнутым, трэба было працаваць так, каб і ўзімку і ўлетку каровы давалі шмат малака, каб надоі з году ў год узрасталі. Клопатамі і трывогамі было напоўнена жыццё Тацяны. Але калі б хто ёй сказаў: «Жыві без гэтых клопатаў і трывог»,—яна б ні за што не згадзілася. І яна ведала, што ў сваёй працы яшчэ не дасягнула ўсяго. У рэспубліцы ёсць даяркі, ад якіх Тацяна адстае. Яна шмат чула пра Лідзію Іванаўну Асіюк з Брэстчыны. Вось на каго трэба раўняцца!.. Вось бы каго дагнаць.

Гэта стала Тацянінай мэтай і марай. Яна працавала зацята, з патроенай энергіяй. Сустрэнецца ў газеце артыкул пра Лідзію Асіюк — і Тацяна ўважліва ўчытваецца, раздумвае, параўноўвае са сваёй работай.

1959 год прынёс ёй новыя поспехі. Але ж і Асіюк перавысіла свае мінулыя паказчыкі, была

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Сорак першы — шэсцьдзесят першы

Прыгранічная Брэстчына...

Сёння на ўскраіне невялікай вёскі, непадалёку ад дзяржаўнай граніцы, дзень і ноч не змаўкае гул машын (здымак унізе). А тэхніка ідзе і ідзе! Навейшая тэхніка. Такой тут яшчэ ніколі і не бачылі.

У доміку на колах за невялічкім сталом побач з тымі, хто дваццаць год назад са зброяй стаў на абарону Радзімы, сядзяць учарашнія выпускнікі школ. Яны ўсе схіліліся над геаграфічнай картай.

— Многім з вас, дарагія таварышы, — гаворыць майстар газазварачных работ сёмага будаўніча-мантажнага ўпраўлення трэста «Масгазбуда» Марк Вайсбурд, — давялося пераходзіць тут граніцу і ісці вызваляць народы Еўропы ад фашысцкай чумы. Цяжкая і слаўная была дарога савецкага салдата. Сёння па волі Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада мы вядзём новае генеральнае наступленне. Яно таксама пачалося ад Волгі і пойдзе да Дуная і Одэра. Мы сягоння перасякаем дзяржаўную граніцу Польскай Народнай Рэспублікі, а там пойдзем праз граніцы Чэхаславакіі, Венгрыі і ГДР. Вось бачыце, і трубы, як жэрлы гармат, нацэлены на захад, і тэхніка ўся стаіць маторамі туды. Неўзабаве з Башкірыі і Татарыі ў краіны народнай дэмакратыі пойдзе савецкая нафта. Гэта будзе небывалы ў свеце па даўжыні і магутнасці нафтаправод.

Майстра ўважліва слухаюць газазваршчыкі з брыгады Івана Цітова — Яўген Грыгорык, Раман Камякін, Дзмітрый Гарэлаў, Рудольф Зіне, Аляксей Лобаў, Яўген Гурылаў, Іван Гузоўскі, [illegible]. Усе яны сёння перавыконваюць свае планы, бо думаюць аб міры і шчасці для ўсіх людзей на зямлі.

Траса дружбы і міру — так назваў народ гэтую вялікую міжнародную будоўлю.

— Няхай ведае ўвесь свет, што мы мірныя людзі, — гаворыць былы франтавік, а сёння газазваршчык нафтаправода, Дзмітрый **Гарэлаў** свайму сябру па працы Аляксею **Лобаву** -- (здымак уверсе). Тое, што сказаў наш Мікіта Сяргеевіч у сваім выступленні па радыё і тэлебачанню, — гэта і нашы думкі. Гэта думкі ўсіх простых людзей свету.

Ал. АЛІН.

Фота А. БЛЯХЕРА, В. ДОЛЬКІНА, А. ПЯТРОВА.

СВЕТ ДУШЭЎНАЙ ПРЫГАЖОСЦІ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

Галоўны герой аповесці — чырвонаармеец Іван Чыжык. Праз мноства перашкод і выпрабаванняў ён прабіваецца з крэпасці да арміі. Ён з тых, што паміралі, але перамагалі.

Заключны раздзел «Над кручамі» тым і моцны, што паказвае непераадольную ўпартасць у барацьбе, волю да перамогі нават тады, калі няма ніякай надзеі. Чыжык кінуты фашыстамі ў засценак. Мы бачым яго перажыванні, чытаем думкі. Так жыва ў душы, у думках уяўляе ён сабе ўсё, што ён павінен страціць назаўсёды — жыццё, каханую Зосю, будучыню, што любоў, нянавісць, прага помсты ўзнімаюць яго, паўжывога, прымушаюць шукаць выратавання. Узнікаюць успаміны і адзін з іх—спеў надломленага чароту, ціхі і далёкі, пераплятаецца з тонкім скрыпам адарванай дошкі. Нараджаецца спадзяванне. Чытач пачынае верыць у выратаванне Чыжыка, хоць падрабязнасцей уцёкаў амаль няма, а толькі намёкі, і ўсё гэта падобна на цуд. Верыць і радуецца, таму што ведае: Чыжык ратаваўся не толькі дзеля сябе, ён зноў, як і раней, праб'ецца ў строй байцоў.

І ўсё ж, нягледзячы на ўражлівы ўступ і заключэнне, аповесць пакідае пачуццё нездаволенасці... Эпічны пачатак стылістычна не звязаны з працягам і робіць уражанне вялікай галавы на малым целе. Ён патрабуе апісання падзей такога ж буйнага маштабу. Аднак у далейшым мы сочым за лёсам аднаго толькі Чыжыка.

Адчуваецца, што М. Лупсякову нестае майстэрства паказу разгорнутага скразнога дзеяння. І аповесць па сутнасці распадаецца на рад асобных навел — эпізодаў («На усход», «Ой, туманы мае, растуманы» і інш., і асабліва самастойная — «Над кручамі»).

Звярнуўшыся да тэмы вайны, так шматбакова адлюстраванай ва ўсёй шматнацыянальнай савецкай літаратуры, пісьменнік павінен быў знайсці новыя фарбы, сітуацыі, якія дапамаглі б раскрыць у савецкім чалавеку тое, што здолеў убачыць і паказаць толькі гэты мастак, ён і толькі ён. А між тым у аповесці адлюстраваны сітуацыі, якія ўжо шмат разоў апісаны. Развіцця дзеяння, батальнага жывапісу няма. Пададзена толькі ў агульных рысах вялікая, надзвычайная падзея, якая ўварвалася ў жыццё, у лёс многіх людзей, у прыватнасці ў лёс Івана Чыжыка, — вайна. Чалавек процідастаўлены вайне. І гэтае процідастаўленне было б шматзначным, калі б пісьменнік паказаў унутранае развіццё вобраза з усёй праўдзівасцю і псіхалагічнай паслядоўнасцю. Але пісьменнік у дадзеным выпадку пакінуў сваю надзейную зброю. Вобраз Чыжыка статычны на працягу ўсёй аповесці. Чыжык увесь час аднолькава стойкі і адважны, нібы такім ён і нарадзіўся. Пры гэтым як быццам усе паводзіны Чыжыка і матываваны — ім рухае пачуццё бязмежнага патрыятызму: і тады, калі ён змагаецца да апошняга патрона без яды і вады, у паўпрытомнасці ў крэпасці, і калі помсціць за расстрэл камісара, і калі адмаўляецца ад «ціхага прыстанішча» ў гасціннага Патапа Дзяменцьевіча, і калі б'е ворага ў тыле, і калі вырываецца з засценка. Але патрыятызм — гэта агульная ідэйная матывіроўка. У кожнага ўдзельніка вайны быў свой, індывідуальны шлях развіцця характару і светапогляду. І ў паказе, раскрыцці гэтага працэсу, у пазнанні яго чытачом тоіцца магутная выхаваўчая сіла літаратуры. Іменна яе не хапае твору М. Лупсякова.

Два месяцы абароны крэпасці— суровая школа. Але яна паказваецца вонкава, як суцэльнае вогненнае месіва, а паводзіны знясіленага Чыжыка — як паўсвядомыя. Як з юнака ён стаў воінам, якія душэўныя рубяжы перайшоў, як навучыўся не толькі любіць, але і ненавідзець, адкуль набраўся асцярожнасці, якую потым праяўляе ў дарозе? Чаму жахі вайны і асады ўмацавалі ў Чыжыка жаданне змагацца?

Дзеянням Чыжыка не хапае матывіроўкі прыватнай, матывіроўкі асобных паводзін. Аўтар і сам адчувае гэта і спрабуе выправіць становішча штучным прыёмам. Гэтым прыёмам з'яўляецца выкарыстанне вобраза палкавога камісара, які і пасля сваёй смерці працягвае кіраваць Чыжыкам. Зусім лагічна, што прыклад героя-камуніста аказвае вялікі ўплыў на байца. Але калі камісар паяўляецца непазбежна ва ўсе рашаючыя хвіліны і дыктуе паводзіны, гэта набывае ўжо нейкі містычны характар.

Недахопам аповесці з'яўляецца і тое, што надзелены характарам — няхай сабе нават у статыцы! — адзін толькі Чыжык. Гэта валявы, мужны, рашучы, сумленны чалавек вялікай душы, якая здольна ўмясціць і вялікую любоў, і вялікую нянавісць.

Астатнія персанажы нежыццёвыя і нават умоўныя, асабліва найбольш важныя і блізкія Чыжыку — Зося і камісар. Зося — гэта цень Чыжыка, камісар — увасабленне абавязку і сумлення. Так, нягледзячы на велічны пачатак і поўны аптымізму, лагічна і псіхалагічна абгрунтаваны канец, аповесць пакідае ўражанне добра задуманага, але недабудаванага дома.

Калі прыгледзецца да дат пад творамі, дык заўважаеш адну асаблівасць — усе лепшыя апавяданні зборніка датаваны шасцідзесятым годам. А гэта значыць, што творчасць М. Лупсякова знаходзіцца на ўздыме.

М. СТАЛЯРОЎ.

„І ІДЗЕ ГАСЦІННА У ДЗВЕРЫ“

ЛІСТ З УКРАІНЫ

Хто з аматараў паэзіі на Украіне не ведае шчырых паэтычных радкоў класіка беларускай паэзіі Янкі Купалы:

Украіна, цвеце любы,
Сонцам гадаваны...

«Паэзія Купалы — гэта квітнеючы і духмяны сад, дзе сабраны водар беларускай зямлі», — сказаў пра яго вялікі пабрацім Якуб Колас у прадмове да кнігі Янкі Купалы «Выбранае», якая выдадзена на ўкраінскай мове ў Кіеве ў 1947 г.

Такой жа высокай ацэнкі, бясспрэчна, заслугоўваюць і творы самога Якуба Коласа, якія шырока вядомы на ўкраінскай зямлі.

Цікавасць да творчасці Купалы і Коласа ўсё ўзрастае, і 80-годдзе абодвух паэтаў, якое набліжаецца, несумненна, гэтак жа шчыра будзе адзначана на Украіне, як і ў роднай паэтам Беларусі.

У адным з даваенных вершаў Я. Колас пісаў:

І ідзе гасцінна ў дзверы,
Ў чум, кішлак, аул
К нам Шаўчэнка, Руставелі,
Пушкін і Джамбул.

Сёння можна яшчэ дадаць, што, як браты, прыйшлі да ўкраінцаў (і не толькі да ўкраінцаў!) і класікі беларускай літаратуры.

Дастаткова прывесці такі просты факт. У сяле Высоцку Дубровіцкага раёна на Ровеншчыне, дзе я жыву, працоўныя добра ведаюць творы беларускіх пісьменнікаў аж на трох мовах: украінскай, рускай і на роднай мове беларусаў.

Працоўныя нашага раёна спаборнічаюць з працоўнымі Столінскага раёна Брэсцкай вобласці, а гэта спрыяе таксама і культурнай сувязі прадстаўнікоў двух братніх народаў.

У бібліятэках вёскі — школьнай і масавай сельскай — нямала твораў беларускіх літаратараў і, звычайна, найбольш Я. Купалы і Я. Коласа.

Апроч Анталогіі беларускай савецкай паэзіі (1948 года выдання), якая адкрываецца творамі Я. Коласа і Я. Купалы, тут ёсць шмат асобных выданняў гэтых паэтаў: «Выбраныя творы» Янкі Купалы шматгадовых выданняў (у перакладах пад рэдакцыяй П. Тычыны і М. Цярэшчанкі), яго ж «Выбраныя творы» ў двух тамах, кніжка для дзяцей «Алеся» на ўкраінскай мове і інш. Творчасць Якуба Коласа прадстаўлена «Выбранымі творамі» (пераклад пад рэдакцыяй П. Тычыны), «Выбраным» (пад рэдакцыяй Я. Мазалькова), паэмаю «Рыбакова хата» на рускай мове і іншымі кнігамі.

У многіх хатах высачан я бачыў творы беларускіх пісьменнікаў і на беларускай мове, і ў перакладах на ўкраінскую і рускую мовы. Сярод іх таксама творы Янкі Купалы і Якуба Коласа, якія любілі Украіну і яе культуру і пазнаёмілі беларускі народ з «Кабзаром» нашага Тараса Шаўчэнкі як яго рэдактары.

Не кажу ўжо пра тое, што высачане любяць, ведаюць і спяваюць песні беларускага народа, у тым ліку і творы неўміручых песняроў Беларусі; гэтыя песні гучаць і ў выступленнях удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, і проста ў побыце высачан.

Усё гэта дае мне права ад імя землякоў сваіх выказаць пажаданне, каб 80-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа адзначалася як міжнародны юбілей, як гэта было з Шаўчэнкам, Франко, Шолам-Алейхемам, Тагорам і іншымі вялікімі песнярамі сваіх народаў.

Няхай водар беларускай зямлі, сабраны ў квітнеючых садах паэзіі Янкі Купалы і Якуба Коласа, разыйдзецца па ўсёй нашай планеце!

Пятро КРАСЮК.

в. Высоцк на Ровеншчыне.

Юбілей бібліятэкі

Бібліятэка імя А. С. Пушкіна ў Бабруйску — адна са старэйшых масавых бібліятэк на Магілёўшчыне. Яна была адкрыта 60 год назад.

Некалькі шафаў з кнігамі ды каля двухсот чытачоў з ліку заможных жыхароў горада — вось і ўсё, што складала бібліятэку ў гады царскай улады.

Сёння бібліятэка мае светлую і прасторную чытальную залу, хатні абанемент. Пастаяннымі чытачамі яе кніг з'яўляюцца сем тысяч бабруйчан. У кнігасховішчы 60 тысяч экземпляраў кніг, часопісаў і брашур па ўсіх галінах ведаў. Бібліятэка штогод выдае сваім чытачам па 160—180 тысяч кніг. А разнастайныя масавыя мерапрыемствы па прапагандзе кнігі! Іх і не пералічыш. Галоўнае— вынік гэтай работы.

Бібліятэцы прысвоена высокае званне «Лепшая гарадская бібліятэка Магілёўскай вобласці».

Днямі грамадскасць Бабруйска ўрачыста адзначыла 60-годдзе сваёй бібліятэкі. У гарадскім парку культуры і адпачынку адбыўся з гэтай прычыны ўрачысты вечар.

В. АРЦЕМ'ЕЎ.

☆

Вялікім поспехам у працоўных Гродна карыстаецца танцавальны калектыў Палаца культуры тонкасуконнага камбіната. У ім удзельнічаюць ткачыхі, прадзільшчыцы, слесары, дзеці тэкстыльшчыкаў.

На здымку: адна з актыўных удзельніц самадзейнасці Палаца культуры камбіната Маргарыта **Круцелева** рыхтуецца да танца «Бярозка».

Фота **А. Перахода.**

Фотахроніка БЕЛТА.

ГЭТА ЗРОБЛЕНА КІТАЙСКІМІ МАЙСТРАМІ

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР знаходзіцца выстаўка твораў прыкладнога мастацтва кітайскіх майстроў. На здымках: вырабы з косці — ваза і шар з адзінаццаццю шарамі ў сярэдзіне.

ПРА ДОБРАЕ — НА УВЕСЬ ГОЛАС

Вёска Яроміна — цэнтр калгаса імя Сталіна Гомельскага раёна. У ёй больш чым тысяча двароў. За гады Савецкай улады тут адбыліся вялікія змены. Старая вёска з царквой і паўразбуранымі хатамі знікла. На яе месцы вырасла новая калгасная вёска з радыё і электрычнасцю, Домам культуры. Летась прыбытак сельгасарцелі склаў каля васьмі мільёнаў рублёў (у старых грашах). З кожным годам расце грамадскае багацце, паляпшаецца жыццё калгаснікаў. Вялікія планы вызначылі сельскія працаўнікі на бліжэйшыя гады. Сёлета яны змагаюцца за атрыманне на сто гектараў сельгасугоддзяў па 100 цэнтнераў мяса і па 475 цэнтнераў малака.

Падтрымліваць і пашыраць перадавы вопыт, дапамагаць працаўнікам вёскі выкарыстаць усе магчымасці росту сельскагаспадарчай прадукцыі, датэрмінова выканаць сямігадовы план развіцця калгаса — вось што ставяць у цэнтр увагі работнікі культуры арцелі.

Аб найбольш цікавых формах гэтай работы, якая садзейнічае мабілізацыі сельскіх працаўнікоў на далейшыя поспехі, расказваюць Б. Матвеенка і Г. Клябанаў у брашуры **«У нагу з жыццём»**, якую нядаўна выдала Белдзяржвыдавецтва.

Далёка за межамі Яроміна вядомы імёны свінарак Л. Чайковай, даяркі А. Пушнегінай, цялятніцы А. Храмінай, брыгадзіра комплекснай брыгады П. Чайкова, маладога трактарыста І. Вольскага і іншых. Зрабіць іх вопыт здабыткам усіх калгаснікаў — галоўнае ў рабоце Дома культуры.

Сіламі грамадскасці падрыхтавана наглядная агітацыя, якая трапным словам і канкрэтнымі лічбамі расказвае аб поспехах перадавікоў арцелі, аб іх задачах на будучае.

Вялікая ўвага аддаецца правядзенню тэматычных вечароў. Аб адным вечары сустрэчы моладзі з членамі брыгады, якая змагаецца за званне камуністычнай, расказваецца на старонках брашуры.

Клубныя работнікі ў час падрыхтоўкі вечара не адзін раз пабывалі на фермах, гутарылі з заатэхнікам, даяркамі, свінаркамі. Актывісты рыхтавалі да вечара плакаты, заклікі, дыяграмы, стэнды, кніжныя выстаўкі ля Дома культуры, на жывёлагадоўчых фермах, у брыгадах былі вывешаны аб'явы.

Вечар адкрыла член камітэта камсамола Т. Каешка. Яна расказала аб тым, як працуе моладзь, аб яе поспехах, аб значэнні руху ўдарнікаў і брыгад камуністычнай працы. Затым выступілі наватары.

Як паведамляюць аўтары брашуры, хутка пасля вечара ў спаборніцтва за званне калектыву камуністычнай працы ўключылася звяно кукурузаводаў, якім кіруе камсамолка Е. Чайкова.

Для клубных работнікаў цікавы раздзел брашуры «Гартаючы старонкі», які расказвае пра вусныя часопісы. Іх калгасны Дом культуры пачаў выпускаць не так даўно, але яны надзвычай падабаюцца калгаснікам.

Яромінскія культурна-асветныя работнікі ўмела прапагандуюць сельскагаспадарчую літаратуру. Яны расказваюць калгаснікам пра новыя творы, арганізоўваюць гучныя чытанні газет, часопісаў. Сёння ў Яроміна няма ні аднаго двара, калгасніка, дзе б не чыталі кнігі. Сельскагаспадарчая літаратура складае значную частку кнігавыдач.

Работнікі Дома культуры не абмяжоўваюцца выдачай кніг. Яны частыя госці ў паляводаў і жывёлаводаў. У бібліятэцы арганізаваны адкрыты доступ да кніг, ёсць выстаўкі, бібліятэчныя плакаты, рэкамендацыйныя спісы літаратуры.

Вялікую дапамогу ў распаўсюджванні кнігі аказвае бібліятэцы актыў — людзі, якія па-сапраўднаму любяць кнігу. Грамадскіх распаўсюджвальнікаў кнігі М. Ільюшэнка, В. Гачэню, Л. Канаплёву, Н. Дзюбалаву, Н. Гулава абласное ўпраўленне культуры ўзнагародзіла граматамі.

Бібліятэка калгаснага Дома культуры часта праводзіць канферэнцыі чытачоў. Тэмы іх самыя разнастайныя. Прапагандзе перадавога вопыту аддаецца асаблівая ўвага.

Аўтары брашуры расказваюць аб арганізацыі і ролі нагляднай агітацыі ў прапагандзе перадавога вопыту ў сельскай гаспадарцы.

Гэта цікавая брашура акажа значную дапамогу сельскім культасветработнікам у іх рабоце. Побач з гэтым, трэба сказаць, што рэдакцыя недастаткова дапамагла аўтарам брашуры больш поўна і канкрэтна раскрыць вопыт работы калгаснага Дома культуры. Пра многія карысныя справы ў брашуры сказана мімаходзь.

Узяць, напрыклад, раздзел «Раўняцца на перадавікоў!» Гаворка ў ім ідзе толькі пра першую частку маладзёжнага тэматычнага вечара. Аўтары прымушаюць чытача верыць у тое, што арганізавана прайшла і другая частка вечара: канцэрт мастацкай самадзейнасці, гульні, танцы, атракцыёны, вясёлая латарэя. Варта было б расказаць і пра змест канцэрта, пра яго ўдзельнікаў.

Нецікавым атрымаўся апошні раздзел брашуры. Аўтары, чамусьці, больш гавораць пра планы на будучае, чым пра выхаваўчую і культурна-масавую работу ў сучасны момант.

І. ПЯТРОЎ.

У літаратурным архіве

— Якія дакументы паступілі за апошні час у Цэнтральны дзяржаўны архіў літаратуры і мастацтва БССР? — такое пытанне зацікавіла чытачоў нашай газеты.

Старшы навуковы супрацоўнік архіва К. Камарова адказала:

— Адзін са старэйшых паэтаў Беларусі Міхась Машара перадаў свае дакументы за 1928—1959 гады. Сярод іх — вершы, напісаныя паэтам у турме «Лукішкі» ў Вільні, дзе ён прасядзеў чатыры гады за ўдзел у рэвалюцыйным руху. Маюць цікавасць творы, напісаныя Міхасём Машарам у 1930—1936 гг. Тут цыкл вершаў «На пераломе», творы «Я сёння вясёлы і рады», «І зноў вясна і шолах адраджэння», «Нашы песні цяпер не вясёлыя», п'еса «Чорт з падпечча» (1935) і інш.

У гады Вялікай Айчыннай вайны М. Машара знаходзіўся на Калінінградскім фронце і ў штабе партызанскага руху. Ім у архіў перададзены фельетоны і артыкулы, напісаныя ў гады вайны.

У пасляваенныя гады паэт займаецца перакладамі на беларускую мову вершаў Ул. Маякоўскага, М. Рыльскага, А. Блока, П. Камарова, А. Міцкевіча, Ю. Тувіма. Рукапісы перакладаў таксама паступілі ў архіў.

Удавой Міхася Васілька перададзены рукапісны фонд паэта. Значнае месца ў фондзе М. Васілька займаюць яго творы. Захаваліся старонкі рукапісаў зборніка вершаў «Шум баравы». Тут вершы — «Будзьце вы моцнымі» (1925), «Пад цяністай вярбой» (1930), «Балюйце, гуляйце, панове» (1932), вершы «У няволі» (1940).

У фондзе паэта захоўваюцца запісныя кніжкі з вершамі часу Вялікай Айчыннай вайны, калі ён знаходзіўся ў партызанскім атрадзе.

Многа ёсць пісем, адрасаваных М. Васільку, ад ленінградскіх паэтаў — А. Пракоф'ева, П. Кабзарэўскага, І. Грыгор'ева, ад беларускіх — Я. Брыля, М. Танка, П. Пестрака, М. Засіма і інш.

Цэнтральны дзяржаўны архіў Літвы перадаў Архіву літаратуры і мастацтва БССР дакументы па гісторыі беларускай літаратуры і культуры за дарэвалюцыйны перыяд першых гадоў Савецкай улады ў Беларусі.

Цікавымі для даследаванняў з'яўляюцца асабістыя дакументы беларускай паэтэсы Цёткі (Э. Пашкевіч) — невядомыя вершы Цёткі, копіі судовых матэрыялаў па абвінавачанню Я. Коласа ў рэвалюцыйнай дзейнасці і асабістыя пісьмы паэта; біяграфія Ігната Буйніцкага, паведамленне аб невядомых рукапісах Я. Купалы (1937), пераклад на беларускую мову «Пана Тадэуша» А. Міцкевіча; матэрыялы, рукапісы, артыкулы, вершы беларускіх аўтараў з газет і часопісаў, што выдаваліся ў 1908—1937 гг.

Архіў плануе ў гэтым годзе пачаць пошукі і збор матэрыялаў па гісторыі беларускай літаратуры.

Краса ЗЯМЛІ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й і 3-й стар.).

па-ранейшаму наперадзе. І ўсё ж дыстанцыя паміж дзвюма даяркамі зменшылася.

Тацяна вырашыла ў 1960 годзе змагацца за надой 5 500 кілаграмаў малака ад кожнай каровы. Яна параілася з Кавалёвай, ці можна браць такое высокае абавязацельства, і тая сказала:

— Цяпер табе гэта па сіле, Таня. — Яна ўсміхнулася лагодна і з мацярынскай ласкай у голасе сказала: — Радуюся я, гледзячы на цябе.

А Тацяна нагадала той ужо не блізкі час, калі Марыя Осіпаўна агітавала яе ісці працаваць на ферму. На душы ў Тацяны разлілася цеплыня, агарнула радасць, што яна спраўдзіла надзеі гэтай добрай, умудронай жыццёвым вопытам жанчыны.

— Што ж, паспрабую, — весела адказала Тацяна.

Пачаўся новы этап у яе працы.

Гэта ішоў другі год сямігодкі. Уся савецкая краіна жыла вялікімі здзяйсненнямі. «Сямігодку — датэрмінова!» — гэты заклік авалодаў думамі і імкненнямі незлічонай арміі змагароў за камунізм. На перадавой лініі барацьбы была і Тацяна.

Яна марыла ўступіць у рады Камуністычнай партыі. Усе вясковыя камуністы ведалі яе: свае ж людзі, з аднаго калгаса. Ёй далі рэкамендацыі стары камуніст Ул. Скварцоў, сакратар партыйнай арганізацыі Г. Адамчыкава, а таксама камсамольская арганізацыя. Тацяна не сумнявалася, што яе прымуць, але ўсё роўна моцна хвалявалася. Вялікая партыя камуністаў прыме яе ў свае рады. Тая партыя, што вядзе краіну ў светлую будучыню — у камунізм. Тая партыя, што зрабіла шчаслівай яе, Тацяну, як і мільёны іншых... Як жа не хвалявацца!

І вось збіраецца калгасны партыйны сход. Ён разглядае Тацяніну заяву. Проста ўсё і, разам з тым, урачыста, строга, так, што запомніш на ўсё жыццё, як б'ецца ў тыя хвіліны тваё сэрца і дрыжыць голас, калі адказваеш на самыя простыя пытанні, што задаюць табе камуністы. Выступілі Скварцоў і старшыня калгаса Козыраў. Яны гаварылі пра Тацянін працоўны подзвіг.

А потым прагаласавалі. Ну, вядома ж, аднагалосна. Яе сталі віншаваць, і толькі цяпер пакінула Тацяну скаванасць, шчаслівая ўсмешка азарыла яе твар.

Праз некалькі тыдняў (гэта было ўжо ў снежні) Тацяну выклікалі ў райком партыі, на зацверджанне пастановы агульнага сходу партарганізацыі калгаса імя Леніна аб прыёме яе кандыдатам у члены КПБ. Сакратар райкома партыі коратка пазнаёміў членаў бюро са справай Тацяны Васільковай. Тут яе ўсе ведалі, і было зададзена толькі адно пытанне:

— Як выконваеце свае абавязацельствы па надою малака?

— Ужо выканала, — прамовіла Тацяна.

— Так, яна ўжо выканала, — услед за ёю сказаў сакратар райкома і звярнуўся да Тацяны:- Можна рапартаваць, Тацяна Вяргееўна. Віншуем і дзякуем!

Там жа, у райкоме, пасля пасяджэння бюро, Тацяна трапяткою рукой падпісала наступнае пісьмо ў ЦК партыі і ва ўрад рэспублікі: «Рыхтуючы дастойную сустрэчу чарговаму Пленуму ЦК КПСС, я перавыканала сваё гадавое сацыялістычнае абавязацельства надаіць па 5 500 кілаграмаў малака ад кожнай каровы сваёй групы, на 20 снежня надаіла па 5 540 кілаграмаў. У гэты радасны дзень я прынята кандыдатам у члены вялікай партыі камуністаў. Гэта вялікая падзея ў маім жыцці».

Праз некалькі дзён яна атрымала тэлеграму, у якой гаварылася:

«Цэнтральны Камітэт КП Беларусі і Савет Міністраў БССР віншуюць Вас з паспяховым выкананнем узятага на 1960 год сацыялістычнага абавязацельства па надою ад кожнай замацаванай каровы па 5 500 кілаграмаў малака.

Жадаем Вам, Тацяна Вяргееўна, новых працоўных поспехаў, добрага здароўя і шчасця ў асабістым жыцці».

Тацяна некалькі разоў перачытала тэлеграму. Шчасцем поўнілася ўся яе істота. Гэта было шчасце перамогі.

Заваяваны яшчэ адзін вялікі рубеж.

5

ВЯСНА ўбіралася ў моц. Зацвіталі сады. Пахучыя ліпкія лісточкі выкідвалі вольхі ды бярозы.

Чалавека заўсёды радуе вясна, яна будзіць глыбокія струны яго душы, кліча быць маладым і дужым.

Тацяна ішла на ферму, і душа яе поўнілася гэтым адчуваннем вясны.

Над нейчым гародчыкам звісала вішнёвае голле ў квецені, здавалася, быццам гэта белае пуховае воблачка зачапілася за частакол; і Тацяна не ўцярпела, адшчыкнула адзін пялёстак, паспытала яго; тоненькі пялёстак прыліп да губы, і Тацяне прыемна было адчуваць яго гаркаватасць і кволасць.

Яна ішла і думала пра гэты пялёстак, і марыла, якія будуць яе дзеці, калі павырастаюць. Іх ужо трое: меншая, Люба, нядаўна нарадзілася, яна яшчэ кволенькая, як гэты вішнёвы пялёстак. Сын Сашка ўжо заканчвае першы клас, ён старэйшы.

— Буду Гагарыным! — заявіў Сашка ўчора. Тацяна ўсміхнулася, прыгадаўшы гэтыя яго словы.

Думкі яе паплылі ў іншым кірунку. Веліч подзвігу першага касманаўта Гагарына зноў, у каторы раз за гэтыя дні, паўстала перад Тацянай. Як яна дзівілася і радавалася, калі пачула пра палёт у космас чалавека! Ды ці адна яна — увесь калгас, уся краіна захапляецца. Гэта ж было толькі чатыры дні назад. Тацяна, пачуўшы вялікую навіну, усклікала: «Вось гэта дык подзвіг! Які шчаслівы чалавек!» Назаўтра перадавалі прамову М. С. Хрушчова, і радасна Тацяне было пачуць словы аб тым, што подзвіг Гагарына — гэта гераічная праца ўсяго савецкага народа — рабочага класа, сялянства, інтэлігенцыі. У тым ліку і яе, Тацяніна, праца. Радасна ўсведамляць, што тваё старанні ўліваюцца няхай сабе адной малюсенькай кропляй у вялікую працу народа.

І хочацца рабіць яшчэ лепш. Летась сярод калгасных даярак яна заняла другое месца, ёй не ўдалося дагнаць Лідзію Асіюк. Сёлета доўгі час Тацяна не працавала, была ў дэкрэтным адпачынку. Але ж яна яшчэ маладая, ёй толькі дваццаць восем год, наперадзе ў яе цэлае жыццё. Яна яшчэ паспаборнічае з Асіюк!

Тацяна зайшла ў кароўнік, пачала выганяць на прагулку кароў. Тыя выходзілі паслухмяна, спаважна, адна за адной: Незабудка, Ліса, Рамашка, Нежная... Мянушкі ўсё такія ласкавыя, так назваць кароў мог толькі чалавек, які душэўна любіць сваю работу і бачыць у ёй высокае харастыва жыцця...

— Хутка на пашу пойдзеце, рагулькі, — прамовіла Тацяна, быццам каровы маглі зразумець яе.

Да Тацяны падыйшла Марыя Осіпаўна, сказала:

— Загляні ў чырвоны куток, Таня, касір прыйшла грошы выдаваць.

— Добра, — адказала Тацяна, — вось атрымаю кармы, упраўлюся трохі і зайду.

У кароўніку завіхаліся і іншыя даяркі. Шмат год працуе разам з імі Марыя Осіпаўна. Пасябравала, звыклася. А час жа ляціць, не дагоніш, не вернеш, і ўжо немаладая Марыя Осіпаўна: даўно шосты дзесятак ідзе, здароўе ўжо не тое. От нядаўна давялося і да доктара ісці, той сказаў: паляжаць трэба ў пасцелі, адпачыць трэба. А Марыя Осіпаўна не можа без работы, усё жыццё яна аддала калгаснай справе і шкада ёй пакідаць ферму. Папрацуем яшчэ не адзін год! — весела кажа яна сабе і падыходзіць да адной даяркі, да другой, перакідваецца з імі словамі. Потым ідзе на склад, дзе даяркі атрымліваюць кармы. Так у клопатах і мінае гадзіна, другая. А тады ўжо даяркі пачынаюць дойку кароў, і Марыя Осіпаўна вяртаецца ў чырвоны куток.

Там ужо была Тацяна. Расчырванелая ад работы, у белай хусцінцы, якая яшчэ больш адцяняла маладую чырвань шчок, Васількова чакала Марыю Осіпаўну. Неўзабаве сталі заходзіць і іншыя даяркі. Яны прыносілі вёдры белага, духмянага, пеністага малака.

У гэты час у пакой зайшлі дзве дзяўчынкі ў школьнай форме, з піянерскімі гальштукамі: адна — бялявая, са светлымі ільнянымі коскамі, другая — чорненькая, з іскрыстымі карымі вачаняткамі. Дзяўчынкі трымалі ў руках бітончыкі.

— Па малако прыйшлі? — спыталася Марыя Осіпаўна.

— Ага, — адказалі дзяўчынкі.

Гэта школьнікі ў час вялікага перапынку паміж заняткамі атрымліваюць па шклянцы свежага малака, і вось двое пасланцоў прыйшло па гэты дар. Добрая рэч!

Марыя Осіпаўна пазірала на гэтых сімпатычных, мілых дзяўчынак і думала, што, магчыма, праз колькі год нехта з іх, а мо' і абедзве яны прыйдуць сюды ўжо даяркамі, маладымі гаспадынямі фермы. Гэта будзе яшчэ адно пакаленне змагароў за будучыню. І, думаючы пра гэта, Марыя Осіпаўна адчувала сябе дужэйшай: справа, якой яна аддала ўсё сваё жыццё, заўсёды будзе ў надзейных руках.

Дзяўчаткі атрымалі малако і пайшлі, а іх вобразы доўга яшчэ стаялі ў вачах Марыі Осіпаўны.

Яна запісвала ў табель надоі кожнай даяркі. Жанчыны перакідваліся словамі, хваліліся, хто колькі надаіў, жартавалі, смяяліся. Нарэшце, даяркі разыйшліся.

Кавалёва адправіла малако, яшчэ раз прабегла вачыма табель надояў. Тацяна Васількова, Аляксандра Лукомская, Алена Чыжова, Тамара Крываногава, Аляксандра Грамыка... Цудоўныя, працавітыя жанчыны. Ну, не ўсе яны надойваюць малака столькі, як Тацяна, але таксама стараюцца, працуюць сумленна.

Марыя Осіпаўна выйшла на двор.

Ярка свяціла сонца. У блакітным бязвоблачным небе віселі, як званочкі, жаўранкі. Яны спявалі пра вясну. Яркая зеляніна руні на палетках непадалёк за фермай аж рэзала вочы. Шмат непаўторнага харaства ў веснавой прыродзе! Марыя Осіпаўна глядзела на гэтае харaство, а думала пра сваіх даярак, пра добрых, слаўных людзей, пра тых, чыімі рукамі ствараюцца багацці. Ёй радасна было думаць, што чалавек — краса зямлі.

Гомельскі раён.

НАВІНЫ КІНО ЗА РУБЯЖОМ

ФРАНЦЫЯ

Фільм пра жыццё французскай раманісткі Жорж Занд мае намер паставіць рэжысёр Клод Шаброль. Сцэнарый напісан вядомай пісьменніцай Францыуазай Саган.

* * *

Фірма «Алькан», якая паставіла сумесна з савецкімі кінематаграфістамі фільм «Нармандыя—Нёман», рыхтуе здымкі карціны пра выдатнага танцора XIX стагоддзя Марыуса Пеціпа, па паходжанню француза, які шмат год правёў у Расіі ў якасці балетмайстра.

ІТАЛІЯ

Сучасны кінаварыянт навел Джавані Бакача пад назвай «Бакача, 1961 год» выйдзе ў Італіі сёлета. Фільм будзе складацца з пяці самастойных навел, кожную з якіх здымаюць выдатныя рэжысёры (Вісканці, Антаніяні, Фелліні, Дэ Сіка і Манічэлі). На галоўныя жаночыя ролі запрошаны французская кіназорка Брыджыт Бардо і італьянка Сафія Ларэн.

ЗША

Рэжысёру італьянскага антыфашысцкага фільма «Капо», удастоенага прэміі «Оскара», Джыло Понтэкарво адмоўлена ў амерыканскай візе на падставе славутага закона Макарці, які забараняе ўезд у краіну іншаземцаў — камуністаў ці спачуваючых камуністычнай партыі.

* * *

Каляровы шырокаэкранны фільм «Цудоўны свет братоў Грым» здымае на студыі «Метро-Голдзвін-Майер» рэжысёр Джордж Пэл.

БАЛГАРЫЯ

Пераадоленне індывідуалістычнай псіхалогіі маладых будаўнікоў новага грамадства — тэма фільма «Двое пад небам», які выпускаецца Сафійскай кінастудыяй. Аўтар сцэнарыя Анджэл Вагенштайн, вядомы нашаму гледачу па фільму «Зоркі» (вытворчасці Балгарыі — ГДР).

ПОЛЬШЧА

Драматург Тадэуш Канвіцкі і рэжысёр Ежы Каваляровіч закончылі работу над сцэнарыем па раману Баляслава Пруса «Фараон». Фільм будзе ставіць Ежы Каваляровіч, аўтар карцін «Пад фрыгійскай зоркай» і «Дарогі жыцця», якія дэманстраваліся на нашых экранах.

І. ГІНЗБУРГ.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00269

Друкарня імя Сталіна.